

SJEĆANJA

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 54
Godina XXVII
Novembar, 2022.
[str. 149-184]

© Monos 2022

Od referenta Opštenarodne odbrane do ratnog komandanta brigade i brigadira Oružanih snaga BiH

Smajil Oštraković

Smajl Oštraković, magistar nauka odbrane i sigurnosti, brigadir OS BiH, rođen je 1957. godine u Rašljevi (općina Gračanica). Nakon srednje škole upisao je i završio studij na Pedagoškoj akademiji u Tuzli (odsjek razredne nastave), a po odlasku na redovno služenje vojnog roka u Školu rezervnih oficira u Zagreb (ŠRTO) stekao je više vojno obrazovanje tehničkog smjera. Po izlasku iz vojske upisuje Fakultet političkih nauka u Zagrebu, na kojem stiče zvanje profesora odbrane i sigurnosti, 1985. godine. Po završetku školovanja, jedno vrijeme radio je u građaničkoj Radnoj organizaciji „Građevinar“, kao Referent za odbrambene pripreme, odakle prelazi na rad u tadašnji Republički štab Teritorijalne odbrane, prihvatajući se dužnosti Načelnika tehničke službe u Okružnom štabu teritorijalne odbrane Doboj (TO 2112). Na toj dužnosti ostao je od juna 1986. do aprila 1992. godine, odnosno do početka agresije na Republiku BiH. Nakon izbivanja neprijateljstva, napušta Doboj (kao zaposlenik u teritorijalnoj odbrani BiH, u činu rez. kapetan tehničke službe) nastavlja svoj profesionalni rad, odnosno ratni angažman u jedinicama Teritorijalne odbrane Gračanica. Tokom rata (1991. – 1995.) obavljao je nekoliko visokih vojničkih dužnosti u 111. građaničkoj brigadi, između ostalih – dužnost komandanta bataljona, načelnika štaba i komandanta brigade. Dva puta je ranjavan na linijama odbrane i to kao komandant bataljona i kao načelnik štaba 111. građaničke brigade, te ima status RVI, trajno. Pri kraju rata odlikovan je najvećim ratnim vojnim priznanjem „Srebrni štit“. Po završetku rata i potpisivanja Dejtonskog sporazuma, u činu majora dobiva premještaj u Drugi korpus A R BiH, gdje je obavljao nekoliko visokih vojničkih dužnosti i gdje je unaprijeđen u čin pukovnika, a neposredno prije gašenja Vojske Federacije

BiH u čin brigadira. Magistrirao je na temu Civilna kontrola vojske i uloga javnih medija 2005.godine na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Od formiranja jedinstvenih Oružanih snaga BiH, odnosno od 2007. godine raspoređen je na dužnost komandanta Komande za logistiku OS BiH i komandanta kasarne u Doboju. One iste kasarne koju je morao napustiti 92.godine. Penzionisan je na lični zahtjev 31.12.2010.godine u činu brigadir OS BiH.

I. DIO: VRIJEME PREDRATNO

Opće napomene o Teritorijalnoj odbrani BiH

Teritorijalna odbrana SR BiH je formirana 1969. godine, a njenom osnivanju prethodio je „Konceptijski razvoj Opštenarodne odbrane“ koji je uspostavljen 1968. godine *Zakonom o Narodnoj odbrani SFRJ* (br. 1969 od 19. 02 .1969.). Zamišljena je i koncipirana tako da predstavlja jedinstvenu Odbrambenu snagu teritorije BiH i da u svoj sastav obuhvati sve naoružane snage na nivou Republike, koji nisu pripadali JNA i miliciji. Na osnovu ovog zakona, jedinice i štabovi teritorijalne odbrane mogle su biti upotrijebljene samostalno ili u sadejstvu sa snagama JNA o čemu predhodno odluku moraju donijeti izvršni organi vlasti SR BiH. Zbog toga je i ukupna mirnodopska obuka profesionalnog, a i rezervnog sastava Teritorijalne odbrane (TO) bila koncipirana tako da omogućući upotrebu štabova i jedinica u skladu sa nastalim okolnostima. Na osnovama Strategije oružane borbe, TO se tretirala kao najširi organizovani oblik pružanja masovnog otpora i masovnog učešća stanovništva u pružanju različitih oblika suprotstavljanja svakom

eventualnom agresoru. Ukupan rast i razvoj TO SRBiH, posebno osamdesetih godina, pa i do početka rata, 1992. godine, usmjeravan je iz Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu (SSNO) i najviših organa Jugoslovenske narodne armije (JNA). Prvo značajno smanjenje sastava TO izvršeno je 1986. godine, kada su komande i štabovi brojčano smanjeni za oko 5,5 %, a ratne jedinice za 17,9%. Kadrovska i ukupna personalna popuna štabova, komandi i ratnih jedinica je sigurno bila jedan od osnovnih načina za smanjenje borbene gotovosti. Dugoročno, rađeno je tako da se obezbijedi kontinuirano nadgledanje i kontroliranje čitavog tog procesa na nivou Republike.

Okružni štabovi Teritorijalne odbrane (OkŠTO), a do 1987. godine Zonski štabovi, bili su organizacione teritorijalne formacije Republičkog štaba Teritorijalna odbrane SR-BiH (RŠTO SR BiH). U skladu sa zakonskom obavezom, ti su štabovi bili nadležni (komandna, stručna i odgovornost za opremanje vojnom opremom i borbenim sredstvima) nad većim brojem Opštinskih štabova (OpŠTO). Na teritoriji BiH bilo ih je ukupno 9, to su: OkŠTO Sarajevo, Banja Luka, Tuzla, Zenica, Mostar, Doboj, Bihać, Livno i Goražde.¹ Zbog načina organizacije, finansiranja, obučavanja i opremanja, smatrali su se „*republickom vojskom*“, to jest vojskom federalnih jedinica SFRJ.

Okružni štabovi TO su umnogome bile vojinizirane ustanove, imali su ustrojenu vertikalnu formacijsku strukturu, sva ključna formacijska mjesta su bila popunjena oficirima JNA, u pravilu, sa visokim činovima i radnim iskustvom. Komandanti okružnih

1 Okružni štab teritorijalne odbrane Doboj na dan 14. 4. 1992 .godine: K-dant p.puk.Esad Halilbašić, Pomoćnik komandanta za moral Pejo Lukić, Pomoćnik komandanta za bezbjednost Dragan Jovanović, Pomoćnik načelnika štaba za obavještajne poslove Ivan Andrijić, Pomoćnik komandanta za logistiku major Mirsad Sarić, Načelnik za organizacijsko mobilizacijske poslove p.puk.Salih Omahać, Ref.Hamid Muratović, Načelnik tehničke službe Smajil Oštraković, Načelnik intendantske službe Rajko Gligorić, Načelnik za Atomsko biološku odbranu Nedim Hadžiabdić, Evidentičar materijalnih sredstava Milojka Garić, Načelnik inženjerije Gajić Miodrag, Načelnik veze Rade Karanović, Rukovalac Tihomir Rakić, Vozači Mladen i Josip Bampa, Daktilograf Silvija Brandalik, Higijeničar Ljubica Rakić

Kao oficir predratnog Okružnog štaba TO SRBiH Doboj

štabova i njihovi prvi saradnici bili su takođe iskusne starješine svog roda ili službe. Nekoliko okružnih štabova bilo je smješteno u okviru istih objekata, garnizona ili kasarni, u kojima su se nalazile i komande jedinica JNA (OkŠTO Tuzla, Doboje, B. Luka, Livno). Isto tako, i borbeni materijalni sredstva (MS), vojna oprema i ostala materijalno-tehnička sredstva (MTS), gdje god je to bilo moguće smještena su u zajedničkim skladištima i specijalnim namjenskim objektima JNA, prilagođenim za tu namjenu. Posebno se vodilo računa o smještaju rezervi municije, ubojnih sredstava, borbenih motornih vozila i važnije vojne opreme, kao i pogonskog goriva jer su to osnovna borbeni sredstva bez kojih nema upotrebe jedinica niti ratovanja. Dakle, stvarno funkcionisanje Štabova TO, a time i njihovih komandi i jedinica bilo je uslovljeno praktičnom mogućnosti i dostupnosti osnovnim borbenim sredstvima sa kojima je, kako se zna, obilato raspolagala JNA.

Moji počeci u Teritorijalnoj odbrani (Okružni štab Doboje)

Imao sam sreću da kao mlad čovjek sa tek završenim fakultetom, 1985. godine budem primljen u redovnoj konkursnoj proceduri na radno mjesto Načelnika tehničke službe u Okružnom štabu TO Doboje. Procedura je provedena po konkursu koji je interno objavio RŠTO u Sarajevu. Ranije sam stekao iskustvo na poslovima opštenarodne odbrane, odnosno odbrambenim pripremama privrede za rad u ratnim uslovima koje mi je koristilo za početak profesionalnog rada u TO. Razgovor o mom budućem angažovanju i intervju za prijem vodio je K-dant OkŠTO Doboje, pukovnik Mihajlo Tomanović, a prisustvovao je i Pejo Lukić, pomoćnik komandanta za moralno vaspitanje i obrazovanje. Tako sam nakon nekoliko dana počeo sam raditi. Do posla sam svakodnevno putovao iz Gračanice, gdje sam i stanovao. Okružni Štab Teritorijalne odbrane Doboje kao jedan od 9 okružnih štabova na teritoriji SR BiH, bio je smješten u Kasarni „4 juli“ u Doboju,

Na radnim zadacima - prije rata

je pukovnik Mihajlo Tomanović, kojeg je 1987. godine zamijenio pukovnik Simo Vujičić. Na njegovo mjesto, 1991. godine došao je p. pukovnik Esad Halilbašić, dotadašnji načelnik štaba (NŠ), koji će tu dužnost obavljati sve do aprila 1992. godine. Svaka promjena u komandnoj strukturi u pravilu je donosila i neke promjene u metodu i sadržaju rada što je, naravno, unosilo i novu dinamiku i određene promjene za nas uposlenike.

Prvi višestranački izbori u novembru 1990. godine i s tim u vezi šire društvene promjene imale su svoj uticaj i bile su itekako primjetne i u ovim dijelovima odbrambene i sigurnosne oblasti. Imale su direktnu refleksiju na strateške i operativne planove rada.

To je bio period intenzivne obuke, seminara, školovanja ključnih kadrova na visokim vojnim školama. Učestale su detaljnije analize i presjeci stanja međuljudskih odnosa u kolektivima, štabovima i komandama ratnih jedinica. Intenzivira se saradnja u okviru kasarne kroz razna sportska takmičenja i druženja izlete, marševanja i slično u cilju boljeg međusobnog upoznavanja.

njenosti jedinica sa svim sredstvima. Intenzivirana je kontrola podčinjenih štabova i jedinica, sa provjerom b/g u nekim od njih. Posebno se insistiralo na kvalitetu popune jedinica Okruga borbenim sredstvima, a nagoviještena je i njihova preraspodjela da bi se uravnotežila popuna borbenih jedinica osnovnom opremom i važnim borbenim sredstvima (b/s). To je za mene bila prilika da upoznam 9 opština koje je teritorijalno pokrивao OkŠTO Doboj, da upoznam infrastrukturu na toj teritoriji, privredne kapacitete, a posebno mogućnosti proizvodnih i uslužnih djelatnosti na teritoriji okruga, remontne i uslužne kapacitete koji se stavljaju na raspolaganje TO u vanrednim prilikama i ratnom stanju.

Završna analiza je pokazala da je nivo popune jedinica zadovoljavajući i da su značajna borbena sredstva i oprema uglavnom smješteni u standardne objekte JNA, koji su ispunjavali propisane uslove, te da su pod njihovom fizičkom zaštitom. Ovo se uglavnom odnosilo na općine koje su na svojoj teritoriji imale razvijene garnizone i skladišta

JNA, a to su prije svih bili: Doboj, Derventa, Bosanski Brod i Teslić. Značajnije rezerve osnovnih borbenih sredstava TO Okruga, posebno naoružanje, municija i minsko-eksplozivna sredstva (MES) bile su smještene u skladištima JNA: Donje i Gornje Ševarlije, Bare i Rabić brdo kod Dervente, dok su opštinski štabovi raspolagali sa dijelom školskih sredstava i opreme, neophodne za izvođenje nastave i obuku rezervnog sastava i intendantskom opremom, neophodnom za logorovanje i obuku.

Kadrovska popunjenost štabova Dobojske regije bila je relativno dobra i nacionalno izbalansirana u odnosu na nacionalnu strukturu stanovništva. Komandanti općinskih štabova su bili autoriteti lokalnih zajednica, a o njihovom izboru su po pravilu odlučivale aktuelne opštinske vlasti. Saglasnosti okruženih i Republičkog štaba na određenja postavljenja bile su formalnost. Komandanti OpŠTO birani su po volji opštinskih vlasti, a od izbora 1990. uz saglasnost vladajućih, tkz. nacionalnih stranka (SDA, SDS, HDZ).

Međuljudski odnosi i ukupno stanje u našim radnim kolektivima bilo je formalno zadovoljavajuće, u radu se poštovalo pravilo službe, uz obavezno godišnje ocjenjivanje koje je bilo osnov za napredovanje po činu i uticalo na lična primanja odnosno platni koeficijent. Lično nisam imao problema u radu, ispunjavao sam sve te zahtjeve, uz nastojanje da u nekom skorijem periodu kvalitetnije riješim stambeno pitanje što mi se, s obzirom na važeće kriterije, činilo izvjesnim.

Prvi znaci krize – vježba u Bosanskom Brodu

U to vrijeme intenzivirane su provjere stanja osposobljenosti i pripremljenosti u pojedinim OpŠTO. Bilo je to od velikog značaja sa stanovišta procjene stvarnih mogućnosti angažovanja jedinica, komandi i štabova, s obzirom na njihovu zakonsku obavezu da u sklopu širih ratnih planova vrše pripreme za odbranu od agresije, za djelovanje u ratnim uslovima. U sjećanju mi je ostala provjera

stanja naših sastava kroz terensku vježbu koja je izvedena u opštini Bosanski Brod, u decembru 1991. godine. Provjere su trajale nešto duže, pa su zbog specifičnosti teritorije općine formirana dva radna tima. Na čelu prvog bili su komandanti Okružnog i Općinskog štaba koji su bili u kontaktu i razgovarali sa općinskim vlastima i političkim rukovodstvom općine. Drugi tim je bio određen za uvid u stanje proizvodnih i uslužnih kapaciteta opštine, rejone razmještaja jedinica, tok mobilizacije i druge faktore, koji bi mogli uticati na sposobnost jedinica za mobilizaciju. Većina nas iz štaba smo i bili u toj drugoj grupi. Tokom trajanja mobilizacije mogli su se vidjeti neuobičajeni propusti, početni odziv bio je ispod potrebnog nivoa, a uočljivi su bili i neki funkcionalni nedostaci samog toka mobilizacije, pa i neodgovorno ponašanje starijina iz općinskog štaba. Zbog lošeg odziva na mobilizaciju, došlo je do tehničkih problemi na važnijim MTS, posebno na onim, koja su značajno uticala na izvršenje

Smajil Oštraković kao oficir Armije RBiH

mobilizacije, kao preduslova za naredni, bilo kakav zadatak. Nakon naših završenih aktivnosti na ovom zadatku i povratka u Doboju, sačinili smo jedinstven izvještaj u kojem su navedene sve uočene manjkavosti i propusti tokom mobilizacije, sa zaključkom da bi u narednom periodu mogle biti smetnja za funkcionisanje TO u toj općini. Bilo je tu vrlo ozbiljnih slabosti koje se nisu mogle tolerisati i zahtijevale su hitno otklanjanje jer su bile sistemskog karaktera. To je značilo da komanda OpŠTO i jedinice sa ove teritorije nisu dobile prolaznu ocjenu, nedostaci su se morali otkloniti, te za 6 mjeseci ponoviti provjera, uz vjerovatno učešće pretpostavljenih i iz RŠTO. Pravila i protokoli za ovakve situacije su bili dosta strogi i obično su na kraju imali uticaja na eventualna kadrovska pomjeranja, napredovanja u službi, a moguća je bila i disciplinska odgovornost pojedinaca – što je ipak ostavljeno za neko kasnije vrijeme.

Neposredno nakon planiranih i okončanih terenskih provjera u još nekim štabovima, osjetilo se da opšta atmosfera u kolektivu Okružnog štaba nije bila uobičajena, jednostavno, dnevna komunikacija je zapinjala. Primijećena je, arogancija i netrpeljivost između pojedinaca, neki novi problemi u svakodnevnoj saradnji, što je do tada bilo gotovo nezamislivo. Linijom komandovanja, mjere sigurnosti starješina u komandi su podignute na viši nivo, uvedena je obaveza nošenje ličnog poluautomatskog naoružanja na radnom mjestu, ali i u vanredno vrijeme, pri odlasku na službeni put, a posebno prilikom putovanja na posao i sa posla. Lična bezbjednost uposlenih, po odluci komandanta, nije smjela biti ugrožena ni po koju cijenu.

Prethodne vrste i oblike kontrole sa povjerenom b/g po ranijem planu trebalo je uraditi, između ostalih, i u OpŠTO Doboju. Međutim, znalo se da od toga nema ništa sve dok je na čelu štaba Mirko Ristić, kadar SDS, pa je ta aktivnost odgođena za neko drugo vrijeme. Inače, najmanje kontakata je i bilo sa OpŠTO u Doboju, kao i sa civilnim opštin-

skim strukturama u Doboju. Nakon izvjesnog vremena, komandant Vujičić odlazi u iznenadnu penziju, a zamjenjuje ga dotadašnji načelnik štaba pukovnik Esad Halilbašić.

U kratkom periodu, takođe, izvršene su kadrovske promjene i u komandi Kasarne „4. juli“. Za komandanta kasarne postavljen je kapetan Ćazim Hadžić. Sa promjenom komandanata na dvije najvažnije rukovodne pozicije u kasarni, dolazi i do promjene opšte klime u Štabu, što će imati uticaj na dalji razvoj situacije i međusobnu saradnju zaposlenih u ova dva kolektiva. Izvršene su određene promjene i u planiranju narednih zadataka, a primjetna je bila i nešto intenzivnija saradnja između pojedinih oficira iz kasarne i našeg štaba – što do tada nije bio slučaj.

Kadrovske pospremanje u TO i prvi incidenti po Doboju

U okviru naše komande (dakle, u Štabu TO) dominirali su administrativni poslovi u službama, koji su objektivno imali puno manji značaj u odnosu na nastavak započetih provjera b/g, posebno onih na otklanjanju nedostataka prethodnih kontrola, ali se ta aktivnost više nije ni spominjala. Bilo je i drugih neobičnih poteza i znakova u Štabu kao i u kasarni kao cjelini, koji su imali utjecaja na dalji razvoj situacije. Između ostalog, bilo je znakovito da se za komandanta kasarne, na formacijsko mjesto potpukovnika ili pukovnika, postavilo lice u činu kapetana. Jasno nam je bilo da su prethodno održani višestranački izbori morali imati svoj utjecaj na sve segmente društva, pa tako i na sistem odbrane i sigurnosti u cjelini. U tom postizbornom periodu intenzivirana je saradnja sa rukovodstvima pojedinih općinskih struktura, njihov boravak u krugu kasarne je bio nešto učestaliji nego ranije. Kasarnu u Doboju je, između ostalih, u jednoj prilici posjetio i tadašnji predsjednik opštine Gračanica Hazim Vikalo, sa kojim sam se poznao još iz vremena rada u gračaničkom „Građevinaru“. Od njega sam saznao da je u kasarni imao

Sa borcima u kolu - kao komandant 3. (orahovičkog) bataljona 111. brigade

sastanak sa komandantom Ćazimom Hadžićem, te da nije bio zadovoljan sa ishodom tog sastanka, rekavši mi da je „uzaludno bilo šta pokušavati“.

U susjednoj Hrvatskoj, u to vrijeme, uveliko se ratovalo. I kod nas se osjetilo uslozňjavanje opšte političke situacije. Stanje napetosti i nekog čudnog iščekivanja vladalo je i u Okružnom štabu i u dobojskoj kasarni u cjeolini. Jedno jutro saznajemo da se u susjednom objektu JNA, u nerazjašnjenim okolnostima, dogodilo ubistvo vojnika na redovnom služanju vojnog roka (po nacionalnosti Albanac). To je uveliko među nama pojačalo napetost i izazvalo dodatnu zabrinutost. Vanredne događaje ove vrste, posebno u sistemu kao što je JNA, u pravilu istražuju i provode organi bezbjednosti visokih armijskih komandi. Tako je okarakterisano i spomenuto ubistvo, pa se već sljedećeg dana u našim objektima pojavila brojna bezbjednosna delegacija JNA

iz Sarajevske armijske oblasti, koju je predvodio Fikret Muslimović tada p. pukovnik JNA, sada general AR BiH u penziji. Iskoristio sam priliku da se nakon dužeg vremena, vidimo i porazgovaramo ne samo o našoj rodnoj Rašljevi već i o aktualnostima koje su nas tada uveliko zaokupljale i pritiskale. Obradovan sam susretom i prijatno iznenađen tim razgovorom.

Zbog boravka organa bezbjednosti JNA u kasarni pa i u prostorijama štaba, duži period su naše redovne aktivnosti bile reducirane, neke čak i potpuno prolongirane. Samo su redovni poslovi i oni koji su bili vezani za kapacitete JNA u kasarni imali prioritet. Dnevni operativni izvještaji iz opštinskih štabova TO i stalni telefonski kontakti između nadležnih organa i službi bili su intenzivni tako da se može kazati da smo dobijali redovne informacije iz općina, posebno pitanje je koliko su one bile tačne, iskrene i dobronamjerne.

Općinski štab Doboj je u istom gradu i nije bio daleko od našeg sjedišta, ali su nastali „šumovi u komunikaciji“ i neočekivane promjene u svakodnevnoj saradnji.

Zaoštavanjem političke krize u zemlji (priprema referenduma za nezavisnost BiH), situacija u zemlji se komplikuje, jedan za drugim dešavaju se incidenti po mnogim gradovima, pa i po Doboju. Jednoga jutra, pred ulazom u kasarnu „Bare“ na asfaltnom putu našlo se nekoliko pušaka PAP 7,62 mm, kao „nepoznatog porijekla“. S obzirnim da je to bio veći bezbjednosni incident, u normalnim situacijama on bi zahtijevao brzu i opsežne istrage. U ovom slučaju, međutim, rezultati istrage nisu nikad saopšteni – ako je uopće provedena.

U nastavku su dominirala personalna pomjeranja u Štabu, uz vidno nastojanje da se ojača Sektor za organizacijsko-mobilizacijske poslove. To isto bilo je primjetno i u okviru Komande kasarne. Jedna kolegica je iz Okružnog štaba TO premještena u Sekretarijat za NO opštine Doboj, nakon što je taj sekretarijat iznenada prebačen iz svoje zgrade u kasarnu, što se objašnjavalo potrebom za uspostavljanje bolje saradnje u oblasti vojne evidencije i mobilizacije. Ova promjena nagovještavala je početak pripreme za moguće veće mobilizacije jedinica JNA ili masovnija pozivanja ljudstva iz rezerve.

U međuvremenu je u Okružnom štabu TO popunjeno upražnjeno mjesto načelnika štaba (NŠ) i to sa starješinom (major) koji je bio rođeni Dobojljia. U isto vrijeme ispražnjena je jedna od većih kancelarija na ulazu u zgradu Štaba u koju se uselio major Milovan Stanković, oficir iz JNA na službi u kasarni. Kako je objašnjeno nama u OkŠTO, to „preseljenje“ obavljeno je zbog nedostatka prostora u samoj kasarni. To je ustvari bio početak pripreme planirane vježbe JNA na širem prostoru Doboja. U krugu kasarne razmještan je tim za njeno praćenje.

Poslije svih tih „razmještaja“, pojačana je saradnja sa organima bezbjednosti i sa odsje-

kom za org.mob poslove. Posjete kod Stankovića su učestale, posebno dolazak rezervista u civilnim uniformama, među kojima je bilo i osoba sa područja Skipovca, ali i iz još nekih drugih mjesta sa opštine Gračanica. Zbog većeg prisustva ljudstva u zgradi Štaba, radna atmosfera je nešto izmijenjena, poremećena je i uobičajena dinamika rada.

Komandant Halilbašić je bio vidno zabrinut, uostalom kao i svi mi ostali, ali smo ipak, u okviru mogućeg, imali dobru međusobnu saradnju i što je najvažnije svakodnevnu komunikaciju. Halilbašić je bio primjer poštenog čovjeka, časnog patriote, bio je tipični profesionalac, nije htio niti je volio da se miješa u politiku. Jednoga jutra predložio sam mu da odredi tim koji će obići naše rezervno komandno mjesto na Putnikovom brdu. Cilj je bio da sagledamo uslove i mogućnost izmještanja komande kad za to dođe vrijeme i da se s tim u vezi uradi što je neophodno, otklonimo nedostatke itd. Halilbašić je prihvatio moj prijedlog i formirao tim (mješovitog nacionalnog sastava, što je bila uobičajena praksa) za odlazak na Putnikovo brdo u koji sam i ja bio uključen. Nakon obavljenog zadatka, vratili smo se i podnijeli izvještaj o tehničkim uslovima za smještaj organa štaba i mogućem funkcionisanju veze, bezbjednosnim i drugim aspektima sa krajnjom ocjenom da je objekat upotrebljiv i funkcionalan. Isti ovaj tim je, planski do kraja godine obišao sva skladišta naoružanja, municije i MES kako bi stekli uvid u kvalitet i način obezbjeđenja posebno izdvojenih skladišta.

Opštinski štabovi u Maglaju, Tešnju i Odžaku su veći dio naoružanja i vojne opreme čuvali u vlastitim objektima za tu namjenu, što su kolege iz tima identifikovale kao problem sa stanovišta bezbjednosti, pa je njihov prijedlog bio da se zahtjeva hitno izmještanje cjelokupne opreme i naoružanja u skladišta JNA iako stvarnih, opravdanih i bezbjednosnih razloga za to nije bilo... Uslovi u tim skladištima su bili potpuno u skladu sa propisima i pravilima, a incidenata u pret-

hodnom periodu nije bilo...Zbog toga sam se i ogradio od takvih prijedloga. To je bilo i prvo vidno neslaganje među nama, članovima tima koje je imalo i verbalnu raspravu. Meni su tek tada namjere pojedinaca postale jasnije. Po povratku sa ovog zadatka, odmah sam o svemu izvijestio komandanta Halilbašića. Bio je izričit, da se do daljnjeg oko toga ništa ne poduzima, ali da komandanti štabova preduzmu pojačane mjere zaštite svojih objekata od eventualnih incidenata iz vana koji su tada već bili učestali na širem prostoru. Znali smo šta je nastojanje i plan koji JNA treba da do kraja ostvari, a to je "da se u redovnoj proceduri, bez incidenata i pritiska i to na naš zahtjev traži od JNA da prihvati i čuva u svojim skladištima svo naoružanje i vojnu opremu za ove tri opštine".

Od tada sam koristio svaku priliku i neposrednije razgovarao sa komandantom sa ciljem da saznamo nešto više, ima li kakvih smjernica iz RŠTO. Vrlo često mi je govorio da posebno vodim računa o ličnoj bezbjednosti pri dolasku sa posla, a kada postane ne moguće, važno je da do daljnjeg ostanem u Gračanici, i da nastavim angažovanje u štabu TO. Dobro smo se razumjeli i ostali u stalnom kontaktu.

Dnevna radna atmosfera u Štabu počela je da se vidno mijenja dijelom i zbog prisustva lica koja su ažurirala evidencije za potrebe predstojeće mobilizacije u jedinicama JNA. Kako smo mogli čuti, planirana je vježba komande za razvoj jedne divizije JNA na širem prostoru teritorije Ozrena. Osjetio se i stalni pritisak na Halilbašića, vjerovatno više telefonski ali tu je bio aktivan i Dragan Jovanović, načelnik bezbjednosti Okružnog štaba, koji i nije odavao utisak da vlada opštom situacijom. Bio je i po prirodi posla u sve uključen i bez njega se ništa značajnije nije moglo dešavati, s njim se moralo sarađivati do posljednjeg dana (do izjašnjavanja).

Komandant Halilbašić je bio častan čovjek, artiljerijski oficir iz klase Rasima Delića

komandanta GŠ A RBiH, ali nije imao dovoljno informacija iz okruženja, iz grada Doboj, niti posebnih kontakata sa Sarajevom. Nije bilo ouobičajeno da izostaju redovni kontakti sa RŠTO. Iako očekivano s obzirom na kadrovsku strukturu komandanata, to nam je pravilo velike probleme u radu, otežavalo situaciju i činilo je još neizvjesnijom. Moglo se naslutiti da se očekuju smjene u RŠTO i da zato treba biti hladne glave do rješavanja kako za komandu tako i za nas pojedinačno. Vjerovatno se zbog toga, a i radi lične bezbjednosti uposlenih ograničavao terenski rad i obilazci, što u ovako malom kolektivu od 20-tak zaposlenih i nije bio veći problem. Provodeći vrijeme u zgradi Štaba, intenzivno smo razgovarali o situaciji. Kolega Jovanović je bio zabrinut za očuvanje Štaba u postojećoj strukturi, poznavali smo se smo dobro, nije bio ubjedljiv sagovornik, bio je površan i nepouzdan u saradnji. Iznosio je tendenciozne i propagandne informacije o jedinicama „Zelene beretke“, posebno na području Gračanice. Zanimljivo da je tražio moje mišljenje, da li pjesma Safeta Isovića „Gornju Tuzlu opasala guja“ ima nacionalistički kontekst. Tekst te pjesme i crtež imao je u svojoj bilježnici. Rekao sam mu da se ta pjesma rado sluša u narodu, da nikada nisam čuo za slične komentare i tražio da mi kaže iz koje kuhinje to dolazi. Tad je prešao na šalu i nebitnu raspravu. Posebna meta mu je bio major Ivan Andrijić (Hrvat), oficir za obavještajne poslove, dobar čovjek i iskusan, obrazovan i inteligentan, vrlo često mi se žalio na pritiske i stalne pokušaje njegove kompromitacije, svi zaposleni su to primjećivali.

Nakon referenduma za nezavisnost BiH: izjašnjavanje lojalnosti Republičkom štabu TO

U nizu izvanrednih događaja i mučnih situacija, jednoga jutra dolazi nam pismena informacija da OpŠTO Bosanski Brod, radi promjene vlasti u opštini dobiva i novog komandanta TO opštine. U narednom periodu će izvršavati zadatke samo po nalogu tamoš-

Gornja Orahovica - kasna jesen, 1992. godine: narod na dočeku boraca 3. bataljona u povratku sa zadatka; ispred stoji Smajil Mešić, komandant bataljona

njih opštinskih struktura i skupštine opštine Bos. Brod, te da više nema obavezu podnositi izvještaje, niti se javljati u OkŠTO. To je praktično značilo izlazak iz sistema rukovođenja i komandovanja (RiK) TO SR BiH, što je za nas uglavnom bilo i očekivano, nakon svega što se dešavalo na toj teritoriji. Imajući u vidu ranija ponašanja, te kadrovska rješenja nakon prvih višestranačkih izbora, ništa drugo nije se moglo ni očekivati.

Dakle, bez posebnog iznenađenja, bilo je potpuno jasno da je otvoren proces smjene komandanata u OpŠTO i podčinjavanja SDS-u gdje god je ta stranka došla na vlast. To je na kraju bila namjera i sa OkŠTO Doboja, to jest da se naš štab potčini komandi kasarne JNA u Doboju. Ideje oficira bezbjednosti Jovanovića su upućivale na tako nešto. Bio je najglasniji u tome. Pošto sam bio jedini u Štabu sa stanovanjem van Doboja, predlagao mi je da hitno preselim svoju porodicu u

kasarnu kako bi tu svi bili bezbjedni. Odbio sam razgovor na tu temu iako sam već imao problema zbog barikada koje su se počele postavljati u sprečkoj dolini. Nekoliko dana sam se snalazio na razne načine, ali sam riješio da dolazim na posao do konačne odluke. Zamisao komandanta Halilbašića da se očuva jezgro štaba bila je za sve ili za većinu prihvatljiva. Oni sa kojima sam bio u kontaktu potpuno su mu vjerovali, samo je bilo pitanje kako to izvesti s obzirom na okolnosti. Znali smo ga dobro, znali smo njegovo opredjeljenje, uvjereni da neće i ne može pasti pod bilo čiji uticaj i da će ostati uz ideju jedinstvene države BiH, što je stalno javno govorio pred svima. Rukovodio sam se načelom da komandant uvijek ima informaciju više od ostalih. To je staro vojničko pravilo.

U narednih nekoliko dana vidno je pojačano prisustvo rezervista u kasarni, a smanjen broj vojnika na služenju vojnog roka. To

je značilo da je počela ranije planirana postepena mobilizacija rezervnog sastava. Većina rezervista koji su dolazili u kasarnu nije imala nikakve oznake na kapi. Pokušavao sa neformalno doći da komandanta kasarne Hadžića, ali je to bilo bezuspješno. Možda je i bolje, jer je pitanje kako bi se taj razgovor završio i kakve bi posljedice za mene imao. Nakon referenduma o nezavisnosti BiH, bilo je potpuno jasno da su Srbi protiv nezavisnosti Bosne i Hercegovine kao rezultata referenduma, te da će svi slijediti ideje Srpske demokratske stranke (SDS). Tako je i bilo. Ubrzo se i na redovnim sastancima Štaba počela primjećivati očita podjela. Svi su hrabro čekali neko javno obraćanje i ako treba podjelu, bez obzira kako će se sve završiti. To se čak i javno iznosilo, što je bio znak da nema zajedničkog rada i da je razlaz neizbježan. Svi su čekali neko javno obraćanje, pa ako treba i podjelu, bez obzira kako će se sve to završiti. Narednih nekoliko dana stanje se stalno pogoršavalo. Komandant je očekivao smjernice iz RŠTO–kojih nije bilo do 9. 4. 1992. godine, kada je stigla informacija da je predsjednik Predsjedništva R BiH Alija Izetbegović smijenio dotadašnjeg komandanta R ŠTO Dragu Vukosavljevića, i umjesto njega postavio Hasana Efendića, te da se mijenja i službeni naziv koji će od sada glasniti ŠTO RBiH.²

Po pristizanju tih informacija nastala je prilično velika konfuzija među zaposlenima. Jedan dio zaposlenih, Bošnjaka i nekoliko Hrvata, nastojali smo biti u stalnom kontaktu, opredijeljeni da po svaku cijenu nastavimo naše angažovanje u TO. Okupljeni u većini oko komandanta Halilbašića, znali smo da je rezervni plan preseljenje na teritoriju Tešanj i nastavak rada sa dijelom općina koje ne kontroliše SDS. Ostalo je pitanje kako to izvesti u postojećoj situaciji. Komandantu Halilbašiću je bilo jako teško. Morao je donijeti ličnu odluku za koju smo svi znali kakva

će biti, ali i odluku u ime Štaba koja mu je bila veliki teret. Nije imao kontakte sa pretpostavljenim u novoj komandi Štaba Teritorijalne odbrane Republike BiH (ŠTO RBiH). On je znao da će zaposleni odlučiti po svojoj savjesti, znao je i ko će se kako izjasniti. Ovaj kolektiv i nije mogao više opstati u okolnostima maksimalno zategnutih nacionalnih tenzija. Jedino što je moglo biti teže jeste da neko strada na ovaj ili onaj način.

Nedugo zatim stiže poziv od novoimenovanog komandanta ŠTO RBiH Hasana Efendića za lično izjašnjavanje svih zaposlenih, koji je upućen putem sredstava javnog informisanja i tako dostupan svim građanima. Sastanak o našem izjašnjavanju zakazan je za 14. 4. 1992. godine u osam sati u učionici Štaba. Svi uposleni bili su obavezni prisustvovati sastanku, pa su se svi i odazvali–od komandanta do higijeničarke. Sastankom je rukovodio komandant Halilbašić, uz njega su još bili i Milovan Stanković, Čazim Hadžić i još dvojica nepoznatih starješina, od kojih je jedan bio oficir, drugi podoficir. Sastav rukovodstva ovog sastanka nije nas iznenadio. Sastankom je rukovodio Halilbašić i na početku nam saopštio o čemu će se razgovarati. Pod tačkom jedan bila je obavijest da je *tokom noći došao šifrovani akt, presretnut u centru veze u Komandi kasarne, u kojem se traže podaci o „rasporedu plavog na teritoriji Okruga Doboja“. Drugo pitanje je bilo lično izjašnjavanje svakog pojedinca o tome gdje nastavlja dalju službu: u JNA ili novoformiranom ŠTO RBiH*. Kao prvo, tražio je da prisutni kažu da li znaju ko je „plavi“? Niko nije odgovarao iako su svi znali da je po vojnoj terminologiji po pravilu *neprijatelj uvijek „plavi“*. Na to je Halilbašić rekao da i sam zna da mi to znamo, ali možda ne znamo da se to ovoga puta odnosi na JNA. Nakon tog pojašnjenja, konstatovao je da su „*nacionalisti uzeli vlast*“ i odmah prešao na drugo pitanje, zatraživši

2 U periodu od 1985. do 1992. komandanti RŠTO su bili generali: Mujo Mujkić, Sakib Pozderac, Miloš Bajčetić i Drago Vukosavljević

izjašnjavanje samo sa odgovorom: ko ide na jednu, a ko na drugu stranu.

Potom je vođenje sastanka preuzeo komandant kasarne Ćazim Hadžić i u uvodu pročitao pismo od K-danta 17. korpusa JNA iz Tuzle, generala Save Jankovića, koji nas pozdravlja i poručuje nam „*da smo mi jedno*“, te „*da svima za prvu pomoć šalje novac za isplatu jedne ili više vanrednih plaća zbog ukupne situacije koja se, kako vidite komplikuje*“. Prenio je i pozdrave gen. Kukanjca (predhodnog komandanta 17. K), „koji vas sve poznaje te da on misli da ste vi odane starješine i da sa vama, kad je u pitanju zajedničko angažovanje neće biti nikakvih problema.“ Nakon ovih obraćanja, počeo je proziv za izjašnjenje, naravno prvog komandanta Halilbašića, koji se izjasnio da ostaje tu i da nastavlja raditi. Na njegovu izjavu rukovodstvo sastanka, nije obraćalo posebnu pažnju, a mi smo znali da je takva izjava bila pod nekom prisilom. U nastavku, oficiri JNA su se svi redom izjasnili da ostaju u JNA, osim posljednjeg na spisku, a to je bio major Mirsad Sarić (Sarajlija), koji je prije izjašnjenja javno pitao i zatražio odgovor: „*Ko to sinoć ispali granate po Sarajevu?*“. Pošto nije dobio odgovor, skinio je majorske činove i bacio ih na stol, kazavši da će to prvo sam provjeriti i lično donijeti odluku³.

Poslije oficira JNA, došao je red na nas građanska lica na službi u TO (Bošnjaci i Hrvati) Svi smo se kratko izjasnili da „ostajemo na svojim radnim mjestima u TO BiH jer se ništa u suštini ne mijenja. Teritorijalna odbrana je bila i ostaje „republička oružana snaga“ a ovi procesi su politički i mi njih ne bi komentarisali“. Bio sam prozvan prvi nakon oficira JNA, a moj odgovor je bio upravo takav, kratak i jasan. Građanska lica (Srbi) izjasnili su se da ostaju u JNA. Nakon izjaš-

njavanja svih zaposlenih, osjetilo se nezadovoljstvo rukovodstva sastanka načinom i rezultatima izjašnjavanja. Dakle, nacionalizam kombinovan sa moćnom silom i oružjem koje je imala JNA, potpuno je bio u funkciji i na djelu. Pokušaj da se TO potpuno uvuče u sastav JNA je samo djelimično uspio i to u opštinama pod kontrolom SDS-a.

Nakon izjašnjavanja svih zaposlenih, data je pauza za doručak s tim da će se, kako je rečeno, nastaviti sa radom. Pri izlasku iz zgrade primijetio sam veće prisustvo rezervista kao i promjenu straže u kasarni, te više pripadnika vojne policije. Ostalo je jedino da se što brže izvučem iz Doboja. U toj opštoj gužvi većini zaposlenih uručeno je rješenje za godišnji odmor od 15. 4 1992. godine koje nam je izpotpisivao komandant Halilbašić. Za mene je to značilo angažovanje u TO u mjestu stalnog boravka. Izašao sam na doručak van kruga kasarne, svojim autom i odmah krenuo prema Gračanici. Zaustavljen sam na punktu kod željezničke stanice i uz pretres, ispitivanje, maltretiranje i provjeru da li imam stalno mjesto boravka u Gračanici, nastavio sam put.

U popodnevnom satima javio sam se u OpšTO Gračanica i stavio im se na raspolaganje. Od 17. 4. 1992. godine, umjesto na godišnji odmor došao sam na posao i nastavio službu kao član Štaba TO Gračanica. Doboj je pao u agresorske ruke 3. 5. 1992. godine.

U kasnijim kontaktima saznao sam da su sva trojica bošnjačkih oficira zadržani u Doboju: Halilbašić, Omahać⁴ i Sarić. U toku rata imao sam susrete i sa Omahaćem i Sarićem, ali nismo razgovarali o detaljima, vezanim za taj mučni period.

Sa Halilbašićem sam redovno kontaktirao telefonom, nažalost nismo se uspjeli vidjeti. Poginuo je u aprilu 1993. godine u okolini

3 Mirsad Sarić je zadržan u Doboju i nakon njegovog pada, uspio je izaći na teritoriju Maglaja krajem maja 1992., obavljao je dužnost Pk za logistiku 3 K A RBiH, penzionisan je na lični zahtjev 2005. godine.

4 Salih Omahać je zadržan u Doboju do proljeća 1993. godine godine, razmijenjen je na teritoriji Brčkog i nastavio službu u A RBiH-OG-2 u Gračanici.

Sa članovima komande 111. brdske brigade Gračanica (1993.)

Vlasenice u odbrani države BiH kao brigadir 2 K AR BiH i sahranjen u Tuzli

U knjizi „Ko je branio Bosnu“ prvi komandant Štaba TO BiH Hasan Efendić piše: „Početkom maja 1992. godine Esad Halilbašić nam se javio iz Tešnja. Naredbom K-danta TO R BiH postavljen je i zvanično za K.danta Regionalnog štaba Doboja. Bilo mi je posebno drago da se nisam prevario u procjeni Halilbašićevog opredjeljenja. Nešto kasnije smo doznali šta je stvarno bilo u Doboju i zašto nam je dao onakav odgovor i slao besmislene birokratske akte. Tadašnji k-dant garnizona Doboj, kapetan Hadžić odredio je Halilbašiću pratnju i stavio mu do znanja da može pristati na saradnju sa TO R BiH samo u sastavu zajedničke komande sa JNA ili će biti likvidiran. Kada je sa mnom razgovarao telefonom, a taj telefonski poziv su danima očekivali, naređeno mu je šta će reći, bilo mu je sve čitko napisano, a za svaki slučaj uperen mu je pištolj u glavu da ga ubiju ako nešto drugačije kaže. Hadžić je napisao teleks i naterao Halilbašića da ga potpiše i pošalje u

Štab TO BiH u Sarajevo. Halilbašić se nakon nekoliko dana izvukao iz Doboja i organizovao Okružni štab Doboj u Tešnju. Okupljanje članova štaba i prebacivanje u Tešanj je izvršio Mehrudin Huskić“.

II. DIO: VRIJEME RATNO

Pripreme za odbranu

Kao što je rečeno, nakon izlaska iz Doboja, javio sam se na posao u Opštinski štab TO u Gračanici. Ibrahim Nurikić, moj drug i stari poznanik, saopštio mi je da sam dobro došao kao član Štaba, ali privremeno bez rasporeda na dužnost, s tim da svakodnevno dolazim na posao dok se ne odluči gdje ću biti raspoređen. Već sutradan dobio sam raspored u Komisiju koja je imala zadatak da obilazi industrijsku zonu u Sprečkom polju radi identifikacije granatiranja, koje su u to vrijeme poduzimale neprijateljske snage s lijeve strane Spreče. Tada je bilo vrlo važno, da se u saradnji sa policijom o tome sačinjavaju zapisnici i evidentiraju procijenjene nastalih

šteta–ljudskih ili materijalnih. U vojničkom smislu, bilo je posebno važno ustanoviti iz kojeg oruđa ili oružja se deinstvovalo, iz kojeg pravca, sa koje udaljenosti, te procijeniti vrijednost i obim nastale štete.

Nakon javno objavljene mobilizacije Rejonskih štabova, raspoređen sam u RJŠTO Orahovica koji će u kasnijem periodu biti okosnica formiranja Trećeg orahovačkog bataljona–bt. 111. Gračaničke brigade. Otpočela je mobilizacija rezervnog sastava, a osnova popune ljudstvom bila su naseljena mjesta D. Orahovica i G. Orahovica. Nešto kasnije mobilizacijom su obuhvaćena i sela Miričina, D. Lohinja i Rašljeva. U Donjoj Orahovici je od ranije postojala jedna manja jedinica, jačine voda koja je formirana samoinicijativom mještana i to na dobrovoljnoj osnovi–sa lovačkim naoružanjem i bez odječne opreme. Dinamika formiranja jedinica bila je uslovljena stvarnim razvojem situacije koja se vrlo brzo mijenjala. Svjesni da smo bez naoružanja i da naša odbrana počinje sa zaprečavanjem, odnosno usporavanjem ili onemogućavanjem kretanja neprijatelja, tražili smo dobrovoljce među mještanima – rudarima i inženjerima u prvom redu. Za njih smo obezbjeđivali materijal za zaprečavanje i ručnu izradu eksplozivnih naprava (koktela). Među prvima koji su znali taj posao i koji su kod nas nesebično radili kao dobrovoljci bili su: Ibralić Refik zv. Čoča (dobrovoljac, vršio obuku inženjeraca i nabavljao sredstva), Hatemić Ibrahim, komandir inž. odjeljenja, Hasinović Fikret, Kovačević Ešef, Alić Muhamed, Alihodžić Ibro, Mujčić Senad, Baraković Senahid, Karić Safet.⁵

U Donjoj i Gornjoj Orahovici kao i u Miričini vladalo je raspoloženje u narodu da se ubrzano krene u pripreme za organizaciju odbrane i pružanja otpora za slučaj napada bilo koje vrste. Članovi rukovodstva mjesnih

zajednica na vrijeme su to shvatili kao prioritet, sarađivali su sa Rejonskim štabom, te je organizovanje bilo na visini. Moram reći da je u MZ Miričina to išlo puno teže. Njihovo rukovodstvo u početku nije bilo raspoloženo za saradnju sa RjŠTO. Tražio sam sastanke sa tim rukovodstvom, ali su mi uglavnom bili „nedostupni“. To je i bio razlog što je četa u Miričini formirana sa zakašnjenjem. Uspjelo se, ipak, upornim radom pojedinaca iz Štaba i to uglavnom bez saradnje sa organima mjesne zajednice. Održali smo brojne sastanke sa neugodnim raspravama dok stanje nije prevaziđeno, ali u početku komandir čete je bio iz D. Orahovice (Nedžad Gazibegović). U cjelini gledano, na ovom području organizacija odbrane i otpora odvijala se različitom dinamikom – a zavisila je o shvatanju potrebe za odbranom, bilo je i onih koji su vjerovali da ipak neće doći do rata.. U onim sredinama u kojima je rukovodstvo SDA bilo dobro organizovano i organizovanje za pružanje otpora u cjelini bilo je bolje.

U sastavu RjŠTO odmah su bili angažovani i veliki početni doprinos dali: Hasan Gazibegović komandant štaba, Abdurahman Džinić, Fuad Karić, Fuad Alić, Mehmed Hodžić (Meho), Mirsad Selimović (Miko), Ibrahim Hajrić (Baja), a pod komandu se stavilo i odjeljenje rezervne policije, stacionirano u Orahovici. Komandir odjeljenja je bio Suljo Džafić. Kako je vrijeme prolazilo, kvalitet rada u organizaciji odbrane se poboljšavao, da bi u avgustu mjesecu došlo do formiranja Trećeg orahovačkog bataljona, sa sjedištem u D. Orahovici, zaseok Rijeka. To je bio period u kojem je bilo dozvoljeno da jedinice JNA napuste prostor BiH, ali mirno. Takve dvije motorizovane kolone sa ljudstvom smo propustili u Orahovici, sa pravcem kretanja prema Petrovu Selu.

⁵ Odjeljenje inženjerije 3.bat. (počelo rad na terenu 4. maja na širem prostoru) već je na dan polaganja svečane zakletve dobilo Pismenu pohvalu komandanta OG 2 za doprinos u odbrani u zoni 2K.

Sa svečane dodjele vojničkih priznanja (1993.) - slijeva: Smajil Oštraković, Hazim Vikalo (predsjednik Ratnog predsjedništva općine Gračanica), Ibrahim Nurkić (načelnik štaba Operativne grupe 2) i Bilal Begović (pomoćnik komandanta za moral u 111. brigadi)

Veliki skup građana u organizaciji mjesne zajednice D Orahovica organizovan je 3. 5. 1992. godine ispred osnovne škole. Pozvan sam da se obratim narodu, koji je bio u nevjerici, ali patriotski raspoložen i spreman da brani svoje ognjište. Bila je potrebna dobra organizacija i sposobno rukovodstvo koje je ova mjesna zajednica u stvarnosti imala.. Što se naoružanja tiče, jedino je policija imala PAP 7,62 mm, dok su ostalo bile lovačke puške i pištolji, te nekoliko pušaka 7,9 mm. Narod je negodovao, tražio je energičnije mjere, da se prave zasjede itd. Mogli smo to raditi prema kolonama JNA koje su išle prema Petrovu selu, ali smo poštovali naredbe.

Na čelu Orahovičkog bataljona

Krajem jula 1992. godine dolazi do reorganizacije rejonskih štabova, iz rejonskih štabova stvaraju se bataljoni. Tokom te reorganizacije, naredbom komandanta OpŠTO Gračanica postavljen sam za komandanta Trećeg orahovačkog bataljona. Paralelno s tim radilo se i na ustrojavanju 111. gračaničke brigade. Prvi komandanti bataljona iz sastava te brigade polagali su svečanu zakletvu na fudbalskom igralištu u Sokolu, neki i u okviru svog područja gdje je to bilo bezbjedno. Treći Orahovički bataljon zakletvu je polagao ispred osnovne škole u G. Orahovici. Bilo je to pravo narodno veselje kojem je prisustvovao veliki broj grašana iz Orahovice i okoline.⁶ U Komandi bataljona bili su: Smajil

⁶ Tom prilikom promovisan je i orkestar Bataljona pod vodstvom Bajić Sameda; snimak svečanosti i govo-

Na svečanosti obilježavanja Dana armije, 1994. godine. Slijeva: Smail Mešić - komandant 111. brigade, Ibrahim Nurkić - načelnik štaba Operativne grupe 2, Smajil Oštraković - načelnik štaba 111. brigade i Bilal Begović - pomoćnik komandanta za moral u 111. brigadi.

Oštraković, Abdurahman Džinić, Mehmed Hodžić, Ibrahim Hajrić, Fadil Štilić, Mirsad (Miko) Selimović, Nedžad Mešić, Latif Mešić, Samed Bajić, Hajrija Bajrić, Muhamed Čekrić, dr. Avdo Šakušić. Komanda je smještena u D. Orahovici (Rijeka) u privatnoj kući koju je stavio na raspolaganje vlasnik Rašid Mujkić i tu je ostala do kraja rata.

Prvo granatiranje na području gračaničke općine bilo je upravo u D. Orahovici (Rijeka), 19. 5. 1992. godine. Stradala je jedna civilna osoba i načinjena veća materijalna šteta na dalekovodnim elektro stubovima. Da podsjetim, u februaru iste godine na raskrsnici za Bosansko Petrovo Selo bačena je eksplozivna naprava na policijsku kućicu od koje je smrtno stradao jedan policajac.

Zbog stalne selektivne ugroženosti stanovništva u mjesnim zajednicama D. Oraho-

vica i Miričina (uglavnom iz pravca Ozrena), u avgustu 1992., počelo je masovnije iseljavanje stanovništva. Posebno je bilo ugroženo područje Miričine ispod komunikacije Doboj – Tuzla koje je u kratkom vremenu iseljeno. Ovo je jedino naseljeno mjesto u općini koje ima nekoliko kuća sa južne strane pruge (do Porječine) prema Ozrenu. Iseljavanje stanovništva, po pravilu, negativno utiče na raspoloženje vojske i opće stanje u jedinicama. U takvoj situaciji, ljude jednostavno zaokupljaju brige za porodicu, njeno zbrinjavanje i smještaj, spašavanje imovine, stoke...

Pravovremeno je zapriječen željezni most koji spaja Miričinu i Porječinu, a ubrzo nakon toga dogodio se i prvi incident kada je iz Porječine u toku dana prešla jedna manja naoružana grupa i zapalila kuće i pomoćne objekte u blizini željezničke pruge. Između

ri svih učesnika sačuvani su u ličnoj arhivi potpisnika ovih redova

ostalih, zapaljena je i kuća Mustafe Karić, koji je bio „evidentičar“ u četi Miričina. Nekoliko dana kasnije primijećeno je kretanje dizel lokomotive sa dva vagona (oklopni voz) željezničkom prugom iz pravca Petrovog Sela do Miričine i nazad. Reagovala je grupa boraca iz Treće miričke čete koji su na taj voz otvorili pješadijsku vatru iz zasjede da bi u toku noći inženjersko odjeljenje Bataljona onesposobilo jedan dio željezničke pruge u tom sektoru. Tih dana provokacije i pojedinačni incidenti iz pješadijskog naoružanja nastavljeni su i iz pravca Duraća, a posebno u noćnim satima iz G. Lohinje prema G. Orahovici. Suprotstavljanje ovakvim dejstvima u početku je bilo moguće samo uz angažovanje odjeljenja rezervne milicije. Formiranjem čete u G. Orahovici i objedinjavanjem naoružanja koje su imali u posjedu građani, situacija se nekako stabilizovala, pa su i ovi napadi i provokacije postale beznačajne. Veliki doprinos u formiranju čete G. Orahovica dali su Mirsad Džafić (kasnije će biti i komandant bataljona), Izudin Mujić, Hasan Ferhatović i Suad Mujaković.

Oružane provokacije u tom području bile su izraženije sve dok se po nalogu sa Ozrena srpsko stanovništvo nije iselilo iz Gornje Lohinje koje je uslijedilo nakon neuspješnih pokušaja vlasti u Gračanici da se to stanovništvo zadrži u svom selu. Po završetku te operacije, linija odbrane je uvezana uz putnu komunikaciju sa 2. bt. u mjestu D. Lohinja.

Inače, putna komunikacija prema Tuzli bila je pod konstantnom vatom sa Ozrena. I pored upozorenja na opasnost, više civilnih osoba je stradalo. U naredna dva mjeseca Durać će biti meta napada i provokacija iz pravca Kakmuža. U tim napadima stradalo je nekoliko vojnika i civila. Dejstva su bila uglavnom po komunikaciji Doboj -Tuzla. Obezbjedenje Duraća povjereno je četi rezervnog sastava policije koja je podčinjena 3. bt. a komandir čete bio je Sead Mahmutović. Pošto je nekoliko policajaca odbilo borbeni zadatak na Duraću, oduzeto im je automat-

sko naoružanje i izvršena njihova zamjena, angažovanjem dobrovoljaca iz drugih jedinica bataljona. Inače, zbog stalnih granatiranja, bila nam je otežana komunikacija sa tom jedinicom, posebno dotur hrane, sanitetske pomoći i ostalih potreba. U početku, jedno vrijeme, Pilana „Džambo“ je tokom noći postajala utočište neprijateljskih grupa koje su prelazile Spreču. Kasnije je taj je objekat oslobođen i do kraja rata sačuvan od većih oštećenja.

Jednoga jutra, sjećam se, 6. 11. 1992., koristeći jutarnje maglovito vrijeme, krenuo sam u redovni obilazak naše jedinice na Duraću. Kad smo stigli na Habibov kamen, došlo je do rafalne paljbe iz PAT-a 20 mm. Dok smo ja i moj saborac Samir Selimović pokušavali doći do zaklona, pogođen sam u lijevu nogu. U betonskim cijevima (propust za vodu) zaustavili smo krvarenje. Potom su me naši inženjerci privremeno zbrinuli u obližnjoj šumici, a zatim transportovali preko G. Orahovice i Srebrenika do ratne bolnice u Sokolu, odakle sam upućen na Hiruršku kliniku u Tuzli. Nakon dvije sedmice vratio sam se, prilično oporavljen, ponovo na dužnost u svoj bataljon. Nastavljeno je masovno zaprečavanje komunikacije Doboj-Tuzla i svih ulaznih puteva iz pravca Spreče. Građa i oblovina dobrovoljno je dovezena iz pilane „Hari“, a mještani Orahovice u noćnim satima postavili su prepreke na nekoliko mjesta po komunikaciji, prije svega na prelazima preko Spreče i pravcem Gračanica -Tuzla

Kako se razvijala ratna situacija, ukazivala se potreba za bolje logističko obezbjeđenje i naoružavanje našeg bataljona, a posebno njegove okosnice u Orahovici. Prilike su bile takve da smo glavni oslonac morali tražiti u narodu, a podrške je bilo, trebalo se organizovati. U tom cilju, održali smo više sastanaka sa predsjednicima MZ iz Donje i Gornje Orahovice, sa zaduženim povjerenicima i imućnijim ljudima. Brzo smo utvrdili konkretna zaduženja i obaveze. Počelo je organizovano prikupljanje opreme, namirnica i novca za

nabavku naoružanja, vojničkih pušaka 7,62 mm prije svega, a zatim ostale opreme. Prva četa formirana je u Donjoj Orahovici i bila je okosnica za formiranje cijelog bataljona. Na formiranju te čete isticalo se nekoliko ljudi, među kojima su najaktivniji bili: Abdurahman Džinića, Ibrahim Hajrić (Baja), Smajo Arnaut, Adem Ibrić, Bahrija Karić, Admir Gazibegović, Vehid Babić i dr. Poseban doprinos u početnom naoružavanju i nabavci vojničkih pušaka PAP 7,62 dao je Ibrahim Hajrić (Baja) koji je prikupljenim novcem od građana vršio nabavku tog naoružanja.

Zaprečavanje putnog pravca preko petrovačkog mosta na Spreči i njegova čvrsta vojnička odbrana bilo je od ključne važnosti u sprečavanju neprijatelja da uđe u D. Orahovicu. U prvom periodu nakon otvaranja neprijateljstava, uporište Most je, dva puta uziman i vraćan, ali je do kraja rata ostao pod kontrolom boraca 3.bat. Nažalost, tu je ponekad bilo nepažnje i neopreznosti, pa je tako došlo do zarobljavanja jednog našeg borca (Vahid Muratović iz D. Orahovice, koji je nakon nekoliko dana vraćen preko mosta nazad među naše borce), ali je prilikom njegovog zarobljavanja jedan naš borac poginuo.

U Miričini se kasnilo sa ustrojavanjem planirane jedinice veličine čete. Ipak, sa kadrovskim promjenama u rukovodstvu mjesne zajednice stanje se promijenilo nabolje. Za to je zaslužno nekoliko pojedinaca, među kojima su bili: Fadil Štilić, Ferid Ibrahimović, Admir Imamović (Šok), Zehrudin Hatunić, Nurudin Hatunić (Roča), Sead Ibrahimović (Miško), Hamdija Mujačić, Sead Mahmutović i još neki. Njima zahvaljujući, formiranje ove jedinice je pravovremeno završeno.

Kao i za druge jedinice, općenito se može reći da je entuzijazam i uvjerenje ljudi u neophodnost otpora i odbrane bio ključni faktor i u formiranju Trećeg orahovičkog bataljona – sa tri pješadijske čete i pratećim jedinicama po ratnoj formaciji (oko 370 boraca). U kasnijem periodu odziv na mobilizaciju na području bataljona bio je mnogo veći od

stvarne potrebe, pa se moglo pristupiti formiranju i rezervnog bataljona.

Kada je došlo do proboja agresorskih snaga u Smoluću preko željezničke stanice u Dobošnici, nalazio sam se u komandi čete u Miričini. Proboj je izvršen kroz liniju odbrane jedinica 117. brigade, koja je bila prvi naš lijevi susjed. Komandir jedne od četa te brigade (Dautović Nermin zv. Ćićo) je u praktičnom smislu ostao bez veze sa pretpostavljenom komandom. Vojska je htjela da napusti položaje jer su bili zabrinuti za svoje porodice koje su napuštale kuće i izvlačile se prema Ratišu. Iz Miričke čete smo poslali pojačanje u ljudstvu i potrebnu logističku podršku. U ranim jutarnjim satima sa komandantom brigade Tarikom Nuhanovićem posjetio sam ovu jedinicu u Gnojnici, gdje smo sa komandirima tamošnje jedinice dogovorili daljnju pomoć. Bilo je poginulih vojnika i civila, još se radilo na sanaciji terena... Stanje u 117. brigadi se brzo stabilizovalo ..

Još od sredine ljeta 1992. godine jedinice TG-2 Gračanica upućivane su u pomoć braniocima na posavskom ratištu. Već ujesen tamo su se uveliko rasplamsavale borbe, a posebno oko Gradačca i Brčkog. U pomoć braniocima počele su se redovno slati jedinice s područja Tuzlanske regije, pa i iz naše brigade. Sjećam se prvog odlaska jednog odjeljenja iz našeg bataljona na brčansko ratište, tj. područje OG-1 (Lanište). Bili su obučeni u žute uniforme, te su po tome prozvani „žuti mravi“, a bili su naoružani puškama 7,9 mm sa po nekoliko metaka. Najžešći okršaji u Bosanskoj posavini bili su oko naselja: Marković Polje, Vukšić, Jagodnjak, Bašće, Krepšić Polje, Lanište, Ulice, dok su u Gradačcu jedinice Orahovičkog bataljona učestvovala u odbrani Industrijske zone, i naselja Sibovac i Vida.

Po planu viših komandi, od novembra se ustalio se redovan odlazak naših jedinica u pomoć odbrani brčanskog, a zatim i na gradačacko ratište i to po smjenama od po 10 dana. To je u okviru OG-2 ubrzalo pripreme

U Nastavnom centru Doborovci, s ratnim načelnikom općine Hazimom Vikalom i oficirima - nastavnici, po okončanju obuke komandira odjeljenja (početkom 1994.)

na formiranje rezervnih jedinica koje bi ostajale na našim položajima kao zamjena jedinica koje su upućivane na druga ratišta.. Sa razvojem ratne situacije, odlazak na linije odbrane u Posavini bio je intenzivan i naporan. Skoro u svakoj smjeni bilo je poginulih i ranjenih. Naše linije odbrane su bile tamo gdje je i bilo najteže – oko već spomenutih naselja. U naseljenom mjestu Lanište smo u saradnji sa jedinicama iz tuzlanskih brigada uništili samohodno oruđe agresorskih snaga i to usred naselja. Mjesto Ulice je bilo jedno od teških poprišta u kojem su naše jedinice često držale liniju. Sjećam se da nas je na toj liniji 9. januara 1993. godine zamijenila jedna jedinica iz tuzlanskih brigada. Pod neviđenim agresorskim pritiskom, ipak ovo vrlo značajno uporište palo je u neprijateljske ruke i tako ostalo do kraja rata. Posavsko ratište u dijelu oko Marković Polja bilo je jako rizično zbog svog položaja, istureno i

nepristupačno (u obliku potkovice), važno za opstanak šireg područja. Upravo u tom području bile su stalno angažovane jedinice iz gračaničke OG-2. Naši domaćini iz OG-1 na Brčanskom ratištu, zbog svoje specifičnosti i organizacije, imali su veliko povjerenje i vidjeli su ruku spasa u našim jedinicama.

U jednoj od smjena je, usljed obilnih kiša, došlo do porasta vodostaja na rijeci Lomnici (Marković Polje), koja je bila iza linije naše odbrane, tako da je došlo do odsijecanja jedne naše jedinice ranga čete. Gotovo cijelu noć je trajalo izvlačenje, koristili su se i čamci za prevoženje vojnika i opreme. Domaćini nisu imali logističku podršku i nisu mogli pružati pomoć, tako da smo mogli računati samo na svoje snage i resurse.

Na ovako teškom ratištu moralo je biti i dosta gubitaka, materijalnih i ljudskih–koji su se, nažalost, dešavali svakodnevno. Tako nam je u jednoj od smjena stradao i zamjenik

Sa komandantom 111. brdske brigade Gračanica, Smailom Mešićem

komandira čete Mešić Refik kao i komandir voda Ibrahimović Sead zv. Miško. Učestvujući u odbrani Gradačca, u mjestu Sibovac ranjen je komandir 2. čete (Orahovačka četa) Nail Baraković, koji je iste noći operisan u Ratnoj bolnici u Međedi. Za ispoljenu hrabrost na tim ratištima, jedinice Trećeg orahovičkog bataljona dobile su od komandanta OG-1 (pukovnik Turković) nov puškomintraljez PTK 12,7 mm – kao vrijedan poklon. Ovo je bilo jedino oružje te vrste u bataljonu i prenošeno je iz jedne jedinice u drugu, uvijek tamo gdje je bilo najpotrebnije.

Medicinske ekipe, doktori i medicinsko osoblje pružali su adekvatnu terensku i porodičnu zaštitu našim borcima i njihovim porodicama kao i cjelokupnog stanovništva u zoni odgovornosti bataljona. Naše jedinice na svim ratištima pratili su dr. Šemsudin Okanović i dr. Nermin Slamnik, dok su Advija Kovačevići i Avdo Šakušić kao ambulatni ljekari bili danonoćno na raspolaganju i borcima i civilnom stanovništvu. Dragocjenu pomoć u donacijama zavojnog

materijala, neophodnih lijekova i ortopedskih pomagala pružao nam je i Dom zdravlja Lukavac na čelu sa tadašnjim direktorom, dr. Fahirom Barakovićem, kojem dugujemo veliku zahvalnost.

Na dužnostima u komandi 111. brigade

U februaru 1993. godine raspoređen sam u Komandu 111. brigade na novu dužnost. Po odluci tadašnjeg komandanta Tarika Nuhanovića, postavljen sam za pomoćnika komandanta za obavještajne poslove. Obavještajni podaci su se uglavnom prikupljali neposrednim praćenjem pokreta neprijatelja, izviđačko-osmatračkim aktivnostima, ali i radioamaterskim prisluškivanjem koje je u Gračanici bilo prilično razvijeno.

U tom periodu ratni događaji su se brzo smjenjivali, situacija na terenu se mijenjala, a time i prioriteti u našem radu. Tako je sjeverni dio ratišta postao naš prioritet, neprijatelj je sa tih položaja imao učestala provokativna dejstva, a namjere su mu bile vidljive: spajanje snaga, južno sa Ozrenom i širenje na

sjever u cilju spajanja sa snagama iz pravca Modriče. Zato smo težište u prikupljanju podataka i stavili na izviđačku djelatnost angažovanjem izviđačkog voda iz sastava brigade. Vrlo često se koristila metoda noćnog osmatranja (prisuškivanja pokreta) i dnevnog ubacivanja i izviđanja u pozadini neprijatelja. Bilo je tu i razgovora sa lokalnim stanovništvom koje je živjelo na okupiranoj teritoriji (civili). Saradivali su s nama dobrovoljno, a naknadnom provjerom na terenu, mogli smo ustanoviti da su njihovi podaci bili tačni. Jednom od sagovornika, kazali smo da bi bilo dobro da sljedeći vikend sa suprugom ode iz svoje kuće, poslušao je. Tokom jedne ograničene borbene akcije koju su izvele naše snage, uvjerali smo se da u toj kući nije bilo civila, znači da je dogovor uspio.

Ovaještajno-izviđačka djelatnost je interesantna vojnička aktivnost, zanimljiva, ali vrlo opasna, nosi velike rizike i traži promišljanje iznad svega. Prikupljeni podaci sa korisni pod uslovom da se u Štabu na tome radi kontinuirano, na dnevnoj razmjeni informacija i njihovom prenošenju na podčinjene jedinice. Obavještajni rad je, uz ostalo, i misaoni proces, zahtijeva dosta vještine, samostalnosti u radu i materijalno-finansijsku podršku, te opremu koju u to vrijeme armija nije imala.

Nakon nekoliko mjeseci (juli 1993.), premješten sam u operativni odsjek na mjesto načelnika Operativno-nastavnog odsjeka. Nekako u to vrijeme, umjesto Tarika Nuhanića, na mjesto komandanta Brigade postavljen je Smail Mešić. To je bio period stalnih provokacija neprijatelja na snage brigade kako sa sjevera tako i sa juga. Uz adekvatno reagovanje na te provokacije, aktivno se radilo na formiranju jednog manevarskog bataljona brigade, koji ne bi imao svoju zonu odgovornosti, već bi interventno djelovao

unutar ili izvan zone odgovornosti Brigade. Počela je intenzivna obuka pripadnika te jedinice, a organizovali smo i kurseve za komandire odjeljenja

Krajem 1993. godine vođene su teške borbe za odbranu Olova, u kojima su učestvovala združene jedinice 2. korpusa. Bio sam na tom zadatku sa jednom manevarskom četom 111. brigade u širem rejonu planine Zvijezda (poznat kao Mačak) u općini Vareš. Rezervne snage bile su nam razmještene u mjestu u osnovnoj školi Očevije. Jedinica je morala imati potpuno autonomnu borbenu logističku podršku, jer je ratište tako koncipirano. Teren je bio vrlo zahtjevan, borci su se morali penjati na visoravan pod punom ratnom spremom, a spuštati saonicama u dolinu. U toj akciji imali smo dva ranjena borca. Na ovom terenu, u vrlo teškim uslovima, sanitetsko zbrinjavanje naših boraca obavljao je dr. Muhamed Busulhadžić.

Slijedom reorganizacija i stvaranjem manevarskih jedinica nakon izvjesnog vremena formira se još jedan bataljon na sjevernom dijelu ratišta, čije je komandno mjesto bilo u Sokolu. Pošlo se od procjene da bi Spreča mogla ostati kao prirodna prepreka preko koje neprijatelj neće imati ofanzivnih namjera, ali da bi sjeverni dio mogao biti strateški interes i težište naših priprema se usmjerava ka ovom linijama. Lukavica je mjesto na koje je neprijatelj imao stalne napade a posebno granatiranje od kojih su stradali vojnici, ali i civili.

Naš Manevarski, 1. bataljon brzo je zaživio, tako da je uzimao veće učešće na drugim ratištima i bio okosnica 212. oslobodilačke brigade.⁷ Nakon donošenja Odluke o formiranju te brigade, ponovo dolazi do kadrovskih promjena unutar 111. brigade. Naredbom Predsjednika Predsjedništva, od aprila 1994. godine postavljen sam na dužnost Načelnika štaba 111. br. I nakon ovih promjena,

7 Prvi manevarski bataljon (izrastao iz Odreda TO) je prvi i formiran, a imao je ulogu manevarske jedinice koja je najčešće i odlazila izvan z/o 111. br. – sve dok nije rasformiran, početkom 1994. g.; Šesti bataljon (formiran u martu 1993., nakon ukidanja rejonskih štabova kao tzv. "B-sastava") prvobitno je bio zamišljen kao prostorna jedinica, u smislu da će preuzimati dijelove linije odbrane u z/o 111. brigade, mijenjajući jedinice upućene na

Vis kod Gračаницe - najviši vrh Trebave i najdominantnija kota od Spreče do Save

ispomoć van z/o, ali je ubrzo postao "manevarska jedinica", jer je i sam upućivan na Gradačac i drugdje.

osnovna zadaća Štaba brigade ostala je nepromijenjena: uvojničavanje postojećih jedinica, pomoć u formiranju 212 Obr. (većina boraca manevarskog bataljona dobrovoljno ulazi u njen sastav).⁸ U ovom periodu se intenziviraju i napadi na 109. brigadu. Zato je i odlučeno da joj se kontinuirano upomoć šalju jedinice iz sastava OG-2, kao i sa nivoa 2K.

U ovom periodu dolazi i do prvih unapređenja u činove A RBiH, a slijedi i period transformacije, dodatnog uvojničavanja jedinica i osposobljavanja za složenije akcije i ofanzivna dejstva (period kada A R BiH počinje prelaziti i pozicionog ratovanja u oslobođanje privremeno zauzetih teritorija)

Uporedo s tim, vrše se i pripreme za dvije složene borbene operacije koje će biti izvedene u 1994. godini. To su operacije „ViS“ i operacija „Skok 94“. Prva je bila odbrambenog, a druga ofanzivnog karaktera—što zasluži da se obradi u dvije tematske cjeline.

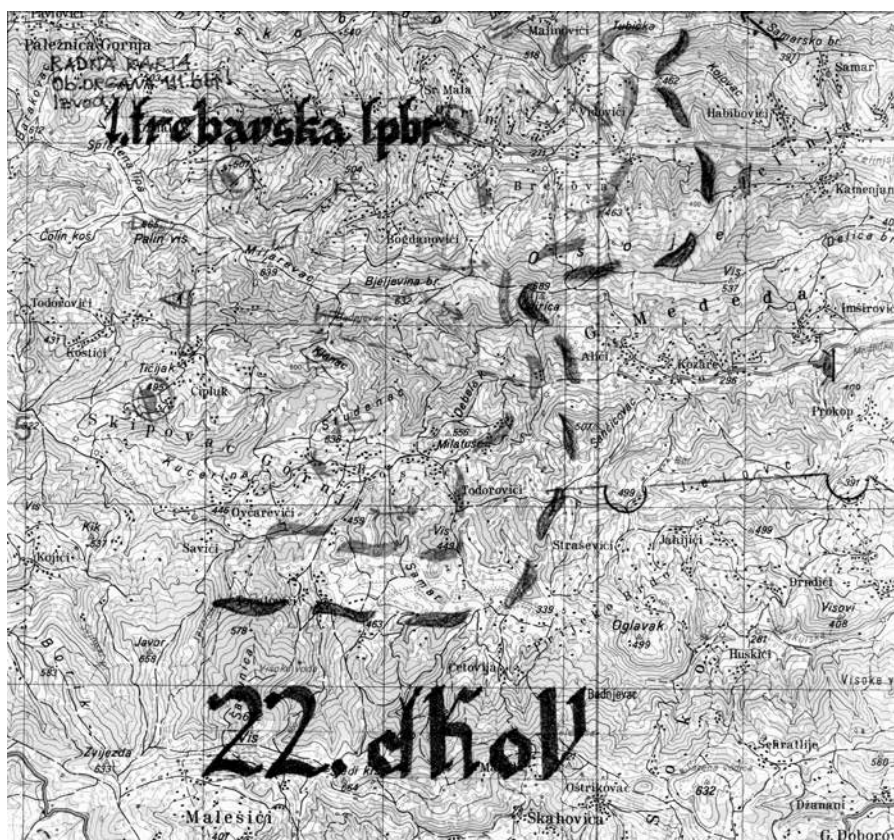
U odbrani oslobođenog Visa

Objekat Vis (tt 692) nalazi se na sjevernom dijelu Općine Gračanica i geografski je najviši vrh južno od Trebave, po čijim je pobrđima razbacano dvadesetak sela, srednje gustoće naseljenosti. Nedaleko od Visa su Duge Njive (tt.400-629), koje se smatraju geografskim, historijskim i vjersko-pravoslavnim središtem trebavskog područja. Još od sredine 19. stoljeća, pa do danas na tom lokalitetu redovno se godišnje održavaju vjerska zborovanja, u znak sjećanja na jednu od seljačkih pobuna protiv osmanske vlasti na području Posavine, koja se desila poslije sloma bune Husein-kapetana Gradaševića. Naselje je, inače, komunikacijski dobro povezano sa Dobojem i Modričom***Nakon operacije neprijateljskih snaga pod kodnim nazivom „Koridor“, u ljeto 1992. godine, na Dugim

njivama je izgrađen i manastir /hram/ u čast spajanja zapadnog i istočnog dijela današnjeg entiteta RS kroz Bosansku posavinu. Duge njive tako postaju neka vrsta srpskog narodnog svetišta. Zbog svog strateškog položaja, još na početku agresije, visoke neprijateljske komande su na tom prostoru instalisale svoja isturena komandna mjesta*** Nedaleko od Dugih Njiva (vazdušnom linijom samo par kilometara), objekat Vis kao dominantna kota trebavskog područja (ima optičku vidljivost sa planinom Ozren, vazdušna linija 6-7 km) za srpsku stranu imao je izuzetnu stratešku važnost. Nije bez razloga bio pod posebnom pažnjom bivše JNA koja je još pred rat, ovaj objekat potpuno inženjerski uredila i prilagodila svojim operativno-strategijskim planovima djelovanja. Izgrađeno je desetak manjih jednonamjenskih armirano-betonskih skloništa za različite namjene: komandna mjesta, sklonište za štab, centar veze, sklonište za ljudstvo u slučaju bombardovanja, ukopani i natkriveni zakloni za artiljerijska oruđa dugog dometa itd. Prilazi samom vrhu objekta su postepeno inženjerski uređivani iz pravca Skipovca i Dugih njiva. Vis je bio dobro čuvan od strane Prve srpske trebavske brigade. Naše snage su ga u tri navrata pokušale zauzeti. Dva pokušaja bila su 1992., a jedan 1993. godine, kada je zarobljena manja količina oruđa i municije, ali je neprijatelj uspio zadržati svoje položaje.

Oslobođen je 7. 8. 1994. godine u briljantno izvedenoj borbenoj operaciji koju je planirala, organizirala i vodila komanda OG-2 na čelu sa k-dantom Osmanom Puškarom. Prema pisanim i javno objavljenim informacijama o oslobođanju Visa, zna se da su snage za izvršenje ove strateški vrlo značajne operacije bile: 212. oslobodilačka brigada u kompletnom sastavu, dijelovi 111 Gračaničke i 109. brigade Doboj Istok. Oslo-

8 Prvi (manevarski bataljon) rasformiran je početkom 1994. godine – u vrijeme formiranja 212. brigade, ali je prekomanda boraca bila na dobrovoljnoj osnovi, tako da nije cijeli sastav ušao u 212. brigadu, već jedan njegov dio – najviše u 1. četu. U 212. brigadu je prekomandovana kompletna IDČ 111. brigade (koja postaje 2.č/212.)

Isječak jedne radne karte iz 1995. godine - s prikazom neprijateljskih položaja u rejonu Skipovca nakon oslobađanja Visa.

bodioci su za samo nekoliko sati, djelujući u 4 borbene grupe i jednom grupom za artiljerijsku borbenu podršku, probili neprijateljsku odbranu i ovladali njihovim položajima i objektom Vis. Komandanti borbenih grupa su bili uglavnom komandanti brigada iz sastava OG-2. Komandant jedne od borbenih grupa za oslobađanje je bio i komandant 111. bbr. Smail Mešić.

I pored ispoljenih problema, koji neminovno prate ovu vrstu borbenih aktivnosti, postavljeni ciljevi su ostvareni. Zauzeti su dominantni neprijateljski položaji i zaplijene značajne količine naoružanje, municije i opreme, što je bilo značajno za popunu

naših jedinica. Gubici u ljudstvu u našim jedinicama bili su: 3 poginula vojnika iz 212. oslobodilačke brigade i to Sulejman Kadrić, Mevludin Krajinović i Zijad Tahirović, 6 teže i dvadesetak lakše ranjenih boraca.⁹

O uspješnoj operaciji zauzimanja Visa, manje-više sve je poznato. O tome su napisani i objavljeni korisni članci i analize, redovno se evociraju uspomene povodom značajnijih godišnjica da se zna i ne zaboravi, što se i dalje mora i treba činiti. Manje detalja, međutim, znamo o odbrani zaposjednutih položaja na Visu, koje su srpske snage nekoliko puta nastojale vratiti pod svoju kontrolu.

9 Edin Šaković, Pobjeda na Visu (historijski osvrt) Grad Gračanica (<https://gracanica.gov.ba>).

Dakle, bitka za Vis je imala dvije faze: prva je zauzimanje, a druga je odbrana Visa.

Ono što je oslobođeno moralo se braniti i odbraniti po svaku cijenu. Bio sam akter i neposredni sudionik te, uslovno rečeno, odbrambene faze Visa. Šta se tu, zapravo, dešavalo?

Nakon uspješno izvedenih operacija na Visu, u ranim jutarnjim satima, 8. avgusta, odlučeno je da se odmah formira i uredi istureno komandno mjesto (IKM) 111. brigade u jednom od spomenutih betonskih utvrda na koti tt 692. U tu svrhu, još tokom dana bilo je neophodno zaposjesti još jedan od betonskih objekata na samom objektu Vis. Znao sam, a bilo je i vojničko pravilo, da ja kao Načelnik štaba preuzmem ulogu rukovođenja odbranom na tom IKM brigade. Zadatak je bio: snagama 111. brigade (4. i 5. bt.) uspostaviti novu dostignutu liniju odbrane (posadne snage), rukovoditi odbranom i nastaviti sa uređivanjem dostignute linije do njene potpune stabilizacije. To je u stvarnosti značilo da počinje odsudna odbrana Visa, odnosno „odbrana po svaku cijenu“.

Svi smo znali da je situacija sa pješadijskom municijom u našim jedinicama veoma teška, da nisu postojale ni minimalne rezerve, ali nije bilo alternative: moralo se odbraniti ono što ja oslobođeno. Odmah sam kontaktirao sa odgovornim starješinama iz bataljona naše brigade i od njih dobio informaciju da nije u cijelosti izvršena primopredaja dostignute linije niti je linija uvezana. Samo dio jedinica 4. bat. je izašao na sjeverni dio tt. 692., pa smo se dogovorili da se izvrše sve pripreme i da se KM 4. bt. takođe izmjesti u podnožje samog vrha na objektu Vis, potom da se uspostavi veza sa susjedima, te da se dovede telefonska linija do betonskog objekta u koji će biti smješten IKM brigade. Paralelno s tim bile su u toku pripreme i inženjerijsko izviđanje na zapadnoj strani Visa kako bi se moglo pristupiti nesmetanom uređenju buduće linije odbrane. U sastav IKM brigade, kao ispomoć, određena su i dva operativca iz

štaba brigade, te pomoćnik komandanta brigade za moral Bilal Begović, a iz OG-2 bile su zadužene starješine, Ibahim Bajraktarević – obavještajni oficir i Kemal Sokolušić, oficir artiljerije.

Bilo je potrebno što hitnije izaći na prednji kraj dostignute linije odbrane, te nastaviti operativno i taktičko izviđanje radi uvezivanja i inž. uređenja linije odbrane. U hodu su uspostavljeni sljedeći prioriteti: zabranjeno je korištenje objekata i položaja koje je koristio neprijatelj (radi sigurnosti naših boraca od granatiranja), uspostavljeno je neprekidno izviđanje i osmatranje, uspostavljene su prioritetne veze, tako da su komandna mjesta brigade i 4. i 5. bt. profunkcionisala istog dana (8. 8. oko 19 h.). Upravo u predvečernjim satima, po vrhu Visa uslijedilo je žestoko granatiranje sa neprijateljskih artiljerijskih položaja u dubini Trebave. Pretežno su gađali svoje bivše položaje na kojima su njihova artiljerijska oruđa pala u naše ruke..

U ratnoj bolnici u Sokolu (16. 10. 1994.) - nakon ranjavanja

Dodjela priznanja najboljoj četi 111. brigade - četi MZ Babići (kasna jesen 1994. godine)

Pošto smo uspostavili sistem veza između četa, bataljona i IKM brigade, u toku noći održan je brifing, o stanju na dostignutim linijama i dogovorene aktivnosti koje su provedene tokom noći, kao i one koje će uslijediti u narednih nekoliko dana. Dobili smo informaciju od komandira inž. jedinica da je neprijatelj vjerovatno izvršio masovno zaprečavanje i da je postavio pp. mine ispred i iza svojih položaja, a posebno po južnoj padini, upravo onoj po kojoj su se kretale naše snage. Angažovali smo inženjerijske snage brigade i neke iskusne inženjere iz bataljona. Inženjerijski vod 111. bbr. je bio dobro kadrovski popunjen i za te zadatke imao vrsne pioni-re-inženjere, iskusne i hrabre borce, na čijem je čelu bio komandir Romeo Planjar.

Nedostatak pješadijske municije je ipak bio najveći problem i prvi izvještaj koji sam dobio na IKM je upravo na to upozoravao. Naime, svaki vojnik raspolagao je u prosjeku sa 50-tak metaka, što je bilo nedovoljno za

uspješnu odbranu u ovoj situaciji. Znao sam da bataljonske, a ni brigadne rezerve nemamo, artiljerijske municije za podršku pješadiji je bilo, ali u ovoj vrsti odbrane pješadijska municija je svakako odlučujuća. Noću se radilo na utvrđivanju linija, a u jutarnjim satima uslijedio je povoljan izvještaj da su hrabri vojnici 1/4. bat. uz pomoć svojih inženjeraca uvezali ključne tačke na budućem težištu odbrane, uspjeli su tranšejama uvezati poluprsten na ključnim mjestima oko brda.. Neprijateljska dejstva su u početku bila nepredvidiva, prvih dana artiljerijskim oruđima gađali su po cijelom objektu Vis, dok je njihova pješadija dejstvovala sa distance sa namjerom da otkrije linije odbrane i položaje naših jedinica.

Novodostignuta linija odbrane se uvećala oslobođanjem Visa za oko 5 km po dužini. Moralo se to „pokriti“ razvlačenjem ljudstva i korištenjem taktičkog položaja zemljišta

koje je dijelom prekriveno šumom, a brdo-vito, što je za odbranu bila otežavajuća okolnost. Utvrđivanje položaja, iskopi tranšēja i njihovo natkrivanje moralo se raditi noću, što je imalo za posljedicu brzi zamor boraca. K-danti bt. su, zahvaljujući svom iskustvu, mijenjali ljudstvo na položajima i koordinirali direktno svaku vrstu pomoći. Svima je iznad svega bilo stalo da se dostignute linije održe. Zato je raspoloženje, podrška i pomoć obližnjeg stanovništva iz mjesta Babići i Malešići za nas bila od iznimne važnosti. Ljetni dani bez obilnih padavina su pogodovali zemljanim radovima, a posebno ukopavanju položaja na ključnim mjestima za odbranu.

Nakon nekoliko dana, osjećao se vidan zamor vojske na linijama, pa smo inicirali sastanak sa predstavnicima obližnjih mjesnih zajednica zatraživši da nam pomognu sa radnom snagom kako bi se uređenje dostignutih linija iza Visa ubrzalo. Odziv je bio jako dobar, ljudi su bili motivisani jer su znali o čemu se radi, došli su sa alatom i odmah ponudili pomoć. Ovo je bio skup građana koji su bili spremni da se dobrovoljno uključe u akciju. Sastanak je održan u Malešićima u objektu farme, kod rahm. Huseina Šakića (zv. Vuzle), jednog pravog domaćina, koji nam je sve što je imao od alata i opreme stavio na raspolaganje. Sastanku su, pored predstavnika mjesnih zajednica, prisustvali i neki članovi komande Brigade na čelu sa komandantom Smailom Mešićem, koji je i rukovodio sastankom i iznio konkretan zahtjev za pomoć na uređenju dostignute linije odbrane. Zahtjevi su prihvaćeni i u narednim danima krenulo se na posao.

Logističko snabdijevanje jedinica na novim položajima je bilo jako otežano. Trebalo je svakodnevno do linija doturati tople obroke za ishranu vojske, popunjavati borbene

potrebe, donositi sanitetsku i drugu opremu. Pošto nije bilo drugog izbora, morali smo koristiti postojeći put, koji je neprijatelj često granatirao. Komunikacija od Babića prema Visu, za snabdijevanje nije imala alternativne. Ubrzo smo postali meta artiljerijskih dejstva i sa Ozrena (direktna haubička dejstva), posebno tokom dana, što je stvaralo velike teškoće logističkoj četi koja je snabdijevala oko 200 vojnika i starješina u zahvatu ovog dijela ratišta. Dnevni zamor je bio očigledan, ali potpuno svjesni da alternative nema, volja i odlučnost da se sa odbranom nastavi bila je mnogo jača.

Izlaskom na dominantnu kotu tt. 692 osigurane su dvije četne osmatračnice sa kojih se bilježio svaki pokret neprijatelja po dubini. Otkriveno je vrijeme i mjesto kretanja njegovih jedinica za podršku što nam je bilo od velike važnosti u planiranju budućih akcija. Međutim i dalje su stizali zahtjevi za popunu municijom koje nije bilo, a dnevni utrošak se povećavao zbog svakodnevnih dejstava, po-

Posjeta člana Predsjedništva RBiH dr. Nijaza Durakovića (mart 1995.) - Smail Oštraković s načelnikom općine Hazimom Vikalom, iza dr. Nijaz Duraković sa komandantom OG-2 Osmanom Puškarom

Posjeta člana Predsjedništva RBiH dr. Nijaza Durakovića (mart 1995.) - fotografija sa Visa za ratni spomenar.

seбно u jutarnjim i ranim večernjim satima. Izvještaji su dostavljani redovno, dnevna potrošnja i aktivnosti neprijatelja takođe.

Borbeni moral je bio na zavidnoj visini, ali nedostatak osnovnih sredstava za borbu se morao prevazilaziti racionalnim trošenjem, pa i razmjenom između vlastitih jedinica. Zato je uloga pom. za moral prof. Bilala Begovića u to vrijeme bila od posebne važnosti. Kao profesor u srednjoj školi i rukometni trener, bio je u ulozi pomoćnika za moral jako uvažen i cijenjen među borcima, vaspitač sa autoritetom koji je bio posvećen odbrani BiH od prvog dana agresije.

Najteže je kada na zadacima stradaju ljudi, rat je upravo takav, nažalost borci stradaju u neposrednoj borbi, ali i od eksplozivnih naprava. Pioniri-inženjerci su uvijek bili u opasnosti jer su radili sa eksplozivnim sredstvima, vlastitim koja su sami pripremali i neprijateljskim koja su u ovom slučaju ma-

sovno postavljana kao zamka. Od jedne takve je smrtno stradao k-dir Inženjerskog voda brigade Romeo Planjar, upravo na zadatku razminiranja neprijateljskog minskog polja, neposredno uz IKM brigade. Romeo je bio izvrstan čovjek, mlad, pravi patriota i k-dir sa autoritetom i znanjem, odan odbrani naroda i države. Stanovali smo u istoj zgradi, bili komšije, znali se porodično...

Što su dani više odmicali od našeg zauzimanja Visa, neprijateljski napadi na tim linijama bili su sve učestaliji i sa sve jačim intenzitetom. Pripreme za napad su počinjale obično u ranu zoru, pregrupisavanjem manjih neprijateljskih grupa da bi prije zore otpočeo jak udar, u pravilu u isto vrijeme i na istom mjestu. Uglavnom na položaje 2/4. bbt. Sve je ukazivalo da neprijatelj od tih napada ne odustaje i da bi mogla slijediti jača dejstva sa ciljem ponovnog zauzimanja, odnosno vraćanja Visa pod svoju kontrolu po treći put.

Svjesni svoje uloge i obaveze, poduzimali smo sve ono što se moglo i znalo, ali smo bili svjesni i vlastitih slabosti. Trebalo je pripremiti rezervne snage i popuniti municijom (drugi ešalon) za intervenciju u slučaju da dođe do probijanja odbrane. Upućeni su vanredni izvještaji sa zahtjevima za pomoć u ljudstvu koja nam je stigla već sutradan. To je bila jedna četa (oko 40 boraca) iz 251 Lbr./5. OG/2K iz Tuzle, kao interventna jedinica u slučaju da dođe do probijanja linije odbrane. Zadržala se kod nas samo dva dana, ali je ostavila snažan pozitivan uticaj na moral i raspoloženje boraca. Bila je to prva borbena jedinica iz sastava ARBiH koja je uopšte posjetila ovo ratište nakon oslobođanja Visa.

Neprijateljska dejstva su se stalno pojačavala i samo je bilo pitanje na kojem će mjestu uslijediti ponovni pokušaj proboja odbrane i naravno vrijeme napada. Povremenim artiljerijskim dejstvima iz dubine Trebave gađane su novouspostavljene linije odbrane, komandna mjesta bataljona i IKM brigade, odnosno svi betonski objekti na Visu. Nije bilo povrijeđenih u tim dejstvima, (logično je da neprijatelj ima pripremljene koordinate za utvrđenja koja je gradila bivša JNA) zbog njihove jačine i dobre utvrđenosti, ali i naše discipline u njihovom korištenju..

Popuna municijom bio nam je i dalje veliki problem. Bilo je potrebno izvršiti unutrašnju preraspodjelu između jedinica na liniji odbrane i onih preostalih u rezervi. Cilj je bio obezbijediti 1. i 2. četu jer je učestalost neprijateljskih dejstava pokazivala da je upravo tu i bilo najteže. Starješine 4.bt su se odlično snalazile, imali su izlaz ili prijedlog za svaku situaciju. Posebno su se isticali Vejsil Junuzović iz Škahovice, Šefik Čamdžić, Fadil M.Husejnović (Faca) i mnogi drugi. Borci i starješine u zahvatu linije odbrane na objektu Vis su bili opredijeljeni za odbranu po svaku cijenu, bez obzira na sve teškoće i posljedice, a poznavanje

terena i taktička pokretljivost na zemljištu bila je naša prednost.

Zatišje koje je trajalo nekoliko dana bila je prilika za kratki odmor, ali i za prihvatanje pojačanja u ljudstvu. Kako je i nagoviješteno, stigao nam je u pomoć po jedan interventni vod policije iz Srebrenika i Gradačca. Upravo na dan njihovog dolaska, u popodnevним satima, otpočeo je jedan od jačih napada na iste položaje (druga četa četvrtog bataljona), ali i po komandnom mjestu i liniji odbrane. U predvečerje je logistička četa brigade obezbijedila jedan sanduk pješadijske municije 7,62 mm (2120 kom.). Ta je municija stigla u posljednji čas. Imao sam na vezi borce iz zemunice koja se nalazila na težištu napada. Prenosili su stvarno stanje (nisu imali vezu sa komandom 4. bat.) pa su pitali šta da rade jer im je nestajalo municije, a kroz šumu im se približavala neprijateljska pješadija, uz

Smajil Oštraković i Tarik Nuhanović - posljednji i prvi komandant 111. gračaničke brigade.

U operaciji "Uragan-95" - dogovor starješina 221. brigade pred akciju

paljbu u pokretu. Javio sam im da municija ubrzo stiže, a šaljemo im i pojačanje – jedan interventni voda iz Gradačca, koji će se probati bočno do ulaska u njihove tranšeje. Pitao sam da li ima dobrovoljaca koji će im odnijeti municiju do rova. Javila su se dvojica: komandir voda Vojne policije iz Srebrenika i vojnik iz sastava IKM koji je dobro poznao teren. Stigli su brzo i uspjeli predati municiju na ivici šume dvojici vojnika iz obližnjeg rova. Vratili su se zdravi i živi oko ponoći do kada je i trajala žestoka borba u tom području. Iste noći stigao je izvještaj da ju upravo u tom rovu smrtno stradao komandir 3. čete Mustafa Kahvedžić, zv. Mući, a da je nekoliko boraca ranjeno. Mući je bio uz svoje borce i kao komandir davao neposrednu pomoć, nažalost izgubio je život. Njegova hrabrost i požrtvovanost boraca bila je odlučujuća za odbranu.

Vis je odbranjen zahvaljujući hrabrim borcima i starješinama 4.b., te dobrom inženjerijskom uređenju kao i pružanju nese-

bične međusobne pomoći – što je bila praksa u našim jedinicama. Na težištu napada borci su se mijenjali, otvarali vatru – i kad bi im nestalo municije u okviru, sklanjali se, i tako redosljedom... Odlučnost da se brani svoje, po svaku cijenu, pokazana je na djelu. Sutradan je uslijedilo potpuno zatišje sa neprijateljske strane. Pokreti su ukazivali na njihovo ukopavanje na većoj udaljenosti. Narednih dana neprijatelj nastavlja granatirati naše položaje, ali sa veće udaljenosti. Početkom septembra osjetilo se i smanjenje neprijateljske vatre, dok su ponovni napadi bili skoro obustavljeni. Naša procjena je bila da, nakon 21 dana uporne odbrane, neprijatelj više nije imao ni kakve šanse da se ponovo vrati na Vis.

Branioci, ali i svi ostali kao i narod ovog kraja ponosni su na ovaj veličanstveni borbeni podvig. Vis je konačno odbranjen, ali je danonoćno sa ponosom čuvan sve do kraja rata.

Borbena operacija „Skok 94“

To je jedna od borbenih operacija koju je samostalno planirala i svojim snagama realizirala 111. bbr. Imala je za cilj protjerivanje neprijatelja u dubinu Trebave, kako bi se definitivno smanjio pritisak na objekat Vis i njegovo okruženje. Moral vojnika, starješina i našeg lokalnog stanovništva je bio jako dobar za poduzimanje te borbene akcije. Cilj je bio, između ostalog, stvoriti uslove za sigurnije kretanje stanovništva, obradu zemlje i eksploataciju šume, pred nastupajuću zimsku sezonu. U vojničkom smislu, ova akcija je bila vrlo značajna, jer je neprijatelj bio primoran da svoja artiljerijska oruđa izvuče dublje u planinu Trebava, odakle više nije mogao „držati na nišanu“ naseljena mjesta, južno od Visa (Babiće, Malešiće, Škahovicu i dr.). U osnovi, zadatak je bio sljedeći: razbiti neprijateljske snage na prednjem kraju i natjerati ih na povlačenje ili uništiti, a zatim izbiti na liniju Javor – Kik – Janković brdo – Bezimeni vis, potom utvrditi liniju odbrane, međusobno uvezati jedinicama brigade, a eventualno zarobljena materijalna sredstva, municiju i opremu koristiti za popunu vlastitih jedinica.

U toku planiranja ove operacije, na osnovu prikupljenih korišćenih obavještajnih podataka, sve procjene su ukazivale da je to područje branjeno ljudstvom koje nije bilo elitnog sastava. Pored toga, neprijatelj je maksimalno koristio tehnike miniranja, te kanalisanja i zaprečavanje terena. Pred nama je bio brdovit teren, obrastao visokom šumom i ispresijecan vodotocima, pa je pružao mogućnost proboja. Ova operacija se pripremala i izvodila neposredno nakon uspješne odbrane objekta Vis i u njoj je planirano da učestvuju iskusne i najbolje snage 111. bbr., uz ojačanje jednog voda 212. Obr. To su bili borci koji su dobrovoljno pristupili u 212. Obr., dobro smo ih poznavali, već su imali zavidno ratno iskustvo. Međutim, i ovoga puta u prvi plan izbio je problem nedovoljne popunjenosti municijom, iako su naše pro-

cjene bile da potrošnja neće biti toliko velika. Ukoliko se planirani cilj dostigne i naše snage ovladaju planiranom linijom, planirano je da se odbrana organizuje po sistemu utvrđenih otpornih tačaka i time izbjegne veće naprezanje naših snaga. Većina boraca koji su planirani za prvi ešalon, uključujući i snage za proboj, bili su sa ratnim iskustvom i poznavali su teren na ovom području, što će se i potvrditi i u samoj akciji.

Podilaženje naših snaga na početne položaje izvedeno je 10. 10. 1994. godine u ranim jutarnjim satima. Pogodovali su vremenski i meteo uslovi, maglovito jutro i teren pod šumom, a podilaženje snaga je izvršeno iz tri pravca na planiranom mjestu i utvrđenom vremenu. Cjelokupnom operacijom, neposredno na terenu sa četne osmatračnice rukovodio je tim komande 111. brigade, na čelu sa komandantom brigade majorom Smajlom Mešićem. Kombinirani, snažan i jednovremeni udar naših snaga u zadato vrijeme u prijedopodnevni satima izvršio je proboj i u ranim popodnevnim satima snage brigade su izašle na liniju Javor – Kik – Janković Brdo – Bezimeni Vis.

Kako koordinacija uvijek ostaje jedan od najvećih problema, koji se ogleda i kroz disciplinu u korišćenju dogovorenih signala i veze u cjelini – snage 212. Obr. koje su izašle na desnom krilu (neposredno smo ih vidjeli golim okom), u zahvatu sjeverno od brda Javor, nisu se javile niti su poslale dogovorene signale. Veza je bila u prekidu i desetak minuta je vladala potpuna tišina iz tog pravca. Uslijedila je odluka komandanta da ja odem na lice mjesta, da izvidim o čemu se radi i da tamo ostanem do uvezivanja sa posadnim snagama 4. i 5.bt., odnosno do konsolidacije odbrane u tom rejonu.

Odmah sam se uputio na lice mjesta i koristeći pogodnosti terena tamo smo stigli dosta brzo. U mom društvu bio je i Sejo Ahmetasević iz voda vojne policije Brigade. Dok smo se kretali, čuli smo artiljeriju po dubini i neprijateljsku pješadijsku vatru u povlače-

U ozrenskim vrletima, 1995. godine: Smajil Mešić je naišao na stablo na kome je, ćirilicom, urezan naziv "Rašljeva" - inače ime njegovog rodnog sela. Zanimljivo - i prilika za fotografiju.

nju. Vrlo brzo smo stigli na sjeverne padine uzvišenja Javor. Sreli smo tri vojnika iz 212. Obr. kako odmaraju u zatišju borbe. Bili su raspoloženi, čekali su da dođe ljudstvo za zamjenu, pridružili smo im se. Upoznali su nas na terenu dokle su došli, kako bi se odredili položaji i napravile pripreme za predaju starješinama 4. i 5. bt. koji su trebali takođe da se pojave sa posadnim snagama. Nakratko smo se sreli i sa ekipom iz 5. bt. (posadne snage) koje je predvodio Esad Mujačić a zatim nastavili prebacivanje preko livade. U jednom momentu odjeknula je snažna eksplozija od koje smo svi bačeni u stranu. Dozivali smo se, svi smo ranjeni*** Nažalost, borac Enver Hrnjić, zv. Lojza, koji je bio na začelju, pogođen je u glavu i ostao mrtav na licu mjesta. Međusobno smo se dozivali, dok nam nije došla pomoć najbližih boraca. Zbrinjavanje

svih ranjenih trajalo je duže vremena zbog udaljenosti naših jedinica i nemogućnosti komunikacije.

Nakon pregleda u bataljonskoj sanitetskoj stanici u Malešićima, ljekari su konstatovali da su ranjavanja i pogibija nastali usljed eksplozije granate. Po procjeni ljekara, a nakon obrade u sanitetskoj stanici prebačeni smo u Ratnu bolnicu Soko na dalji tretman i liječenje. U pratnji je bio dr. Suad Zelenturović... Odvezen sam na slikanje pluća u jednoj kući pored igrališta u Sokolu, čuo sam rendgen tehničara, koji je rekao: „Hitno ga nosite, Pitić je tamo.“ Izgubio sam svijest i više se ništa ne sjećam. Probudio me dr. Pitić tek nakon operacije. Sjećam se da sam iz bolnice u Sokolu 23.10. prebačen na UKC Tuzla, a 10. 11. otpušten na kućno liječenje.¹⁰ Zahvalnost dugujem medicinskom osoblju, posebno prim.

¹⁰ Na osnovu Nalaza i mišljenja Ljekarske komisije Instituta za medicinsko vještačenje u postupku po Zakonu o provođenju kontrole zakonitosti korištenja prava iz oblasti branilačko-invalidske zaštite, Ljekarska komisija je

dr. Fadilu Pitiću, poznatom hirurgu, koji je spašavao živote boraca A R BiH kao i doktorima Ratne bolnice Soko: dr. Hamdiji Ćerimagiću načelniku sanitetske službe OG-2, dr. Edvinu Mulaliću i dr. Muharemu Zildžiću...

Dostignuta linija Javor – Kik – Janković Brdo je sačuvana do okončanja rata, odnosno do potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma. U periodu od osvajanja, te uspostavljanja linije, utvrđivanja, razminiranja terena i odbrane tog područja, samo u periodu od 10. 10. do 30. 12. 1994. godine živote je izgubilo 14 boraca: Enver Hrnjičić (Lojza), Refik Delić, Atif Duraković, Zahir Topčagić, Vahid Drndić, Ibrahim Ahmetagić, Senad Mulahusejinović, Ahmmed Mulahusejinović, Husein Nurikić, Mirsad Huskić, Osman Alibegović, Safet Alibegović, Hazim Nasić, Hamzaliya Nurikić.¹¹

Značajne ličnosti iz političkog života dolazile su i čestitale nam veliku pobjedu na ovom dijelu trebavskog ratišta. U oktobru mjesecu je upriličena i posjeta Vrhovnog komandanta i Predsjednika predsjedništva R BiH Alije Izetbegovića. Nažalost, u vrijeme te posjete, nakon ranjavanja na Visu, ležao sam u Ratnoj Bolnici Soko.

Ja sam imao čast da budem domaćin i predam vojnički raport članu Predsjedništva RBiH dr. Nijazu Durakoviću, koji je u martu 1995. godine obišao ovo ratište. Pridružio se i Načelnik općine Gračanica Hazim Vikalo. Nakon dužeg zadržavanja i obilaska terena po lijepom vremenu, upućene su zajedničke čestitke za urađeni posao svima koji su učestvovali u oslobađanju i odbrani ovog strateški važnog prostora. Nakon izvedenih borbenih operacija na sjevernom dijelu ratišta

ponovo su uslijedile kadrovske promjene i za komandanta brigade postavljen je Džemal Jukan.

U nastavku ratnih dejstava, neprijatelj mijenja taktiku, uglavnom primjenjuje dejstvo artiljerijom, posebno MB 80 (podrška pješadiji) i MB 120 mm i tako nastavlja nanositi materijalne štete i ubijati ljude, najviše civile. Bio je to novi izazov za Komandu 111. brigade koja će u narednom periodu tragati za odgovorom na pitanje, kako da neutrališe ta neprijateljska dejstva. Do kraja rata zadržane su postojeće linije odbrane, a unutrašnjom transformacijom i obukom jedinice brigade su vojnički jačale. Kvalitet materijalne opune takođe je bio bolji što je bila garancija uspjeha u nastavku oslobađanja teritorije R BiH.

Završnica rata i dolazak na čelo Brigade

Nakon dogovorenog primirja, u 1995. godini, nastavljena je intenzivna obuka manevarskih jedinica, koje su bile angažovane na Majevičkom ratištu, Ravni Nabožić (z/o 1.K), kao i u mjestima Skresci i Trepala u području odgovornosti 117. lukavačke brigade. U drugoj polovini godine počinju pripreme za operaciju „Uragan 95“ u kojoj učestvuju i jedinice naše brigade. Ovo je bila združena operacija 2. K u kojoj su učestvovali najbolji sastavi iz brigada 22. divizije. Boravio sam na tom terenu sa jednom četom iz brigade, koja je u sadejstvu sa 117. brigadom angažovana na pretresu terena i veoma brzom napredovanju.

U ovoj operaciji Brigada je imala zahtjevnu ulogu, njene jedinice angažovane su na različitim pravcima i u smjenama, te je bilo i poginulih i ranjenih boraca.¹² Vrijeme

u postupku kontrole utvrdila da Vojni invaliditet iznosi 60% VI GRUPE.(Z-RVI-TZ-5919/14 od 12.11.2014.godine.

11 Omer Hamzić, Ibrahim Nurkić, Osman Puškar, *Knjiga šehida, poginulih boraca i civilnih žrtava rata Gračanica*, "Monos" Gračanica 2004. god. od str. 197-262.

12 Po službenim podacima (Materijal "Istorijat i ratni put 111./221. bbr.", 1996.), u periodu 03.09.-20.10.1995. na ozrensko-vozučkom ratištu "poginula su 3 borca, lakše ranjeno 13, a teže 20 boraca." Imena poginulih: Mustafa (Džemala) Sirovica iz Gračanice, 20.09.1995., Hidajet (Hasiba) Mešić iz D. Orahovice, 25.09.1995. i Fehim (Haši-

Kao komandant 111. brigade sa artiljercima (novembar 1995.)

boravka na ovom zadatku je karakteristično po tome što smo imali nagovještaje da bi mogao uskoro biti postignut mir što se i dogodilo krajem godine. Bilo je i zanimljivih detalja tokom kretanja kroz šume po planu „Uragan“.

U toku ove operacije ponovo dolazi do kadrovskih promjena, pored svoje dužnosti Načelnika štaba obavljao sam i dužnost komandanta brigade, od novembra 1995. do maja 1996. Naredbom komandanta 22. divizije br.01-2086-1/95 od 18. 11. 1995. godine komandant brigade Džemal Jukan prelazi na novu dužnost u Komandu 22. divizije.

Po okončanju operacije „Uragan“, aktivnosti su usmjerene na konsolidaciju linija odbrane, uz iščekivanja da bi moglo doći do mirovnog sporazuma – što se i dogodilo u kasnijem periodu (15. decembar 1995.).

Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, 221. brigada, kao i ostale naše jedinice, angažuje se na primjeni vojnog dijela sporazuma, koji je podrazumijevao postepenu obustavu dejstava i reduciranje vojnih snaga. Po posebnom planu, vršilo se razoružavanje i smanjenje vojnih efektiva, a zatim period gašenja jedinica brigade. Komanda 221. brigade je imala obavezu da vrši nadzor nad provođenjem razoružavanja, smanjenja i gašenja i susjedne, 223. (109.) brigade.

U tom procesu došlo je do smanjenja brojnog stanja, brigada je smanjena na dva bataljona (jedan na sjevernom, a jedan na južnom dijelu) sa postupnim izvlačenjem vojnih efektiva kako bi se stvaralo sigurno okruženje. U komandi brigade došlo je do kadrovskog pomjeranja tako što je izvršena preraspodjela određenih dužnosti radi funk-

ma) Mujić iz D. Orahovice, 25.09.1995. Inače, Operacija „Uragan-95“ je trajala najmanje mjesec dana, od 10. septembra (kada je u 06.10 h počeo napad do 12. oktobra (kada je u 00:00 nastupilo primirje, kojim je i okončan rat. Angažman jedinica je bio i duži.

cionalnosti sistema rukovođenja. Na čelu tima koji je rukovodio procesima transformacije, smanjenja i u konačnici „gašenja“ jedinica brigade bil su: Esad Mujačić, Amir Zejnilagić, Adem Halidović, Fikret Konjić (Učo), Mirsad Durmić, Suljo Hamidović, Hasan Sarajlić, Sedin Bostandžić, Mihret Ćosić, Muris Trepanić, Mensur Devedžić, Mustafa Mostarlić, Mirsad Junuzović–koji su sa brojnim saradnicima iz bataljona, logističarima, personalcima i rukovaocima materijalnih sredstava završili čitav taj proces. Transformacija i „gašenje“ jedinica rađeno je po planu 22. div. Jedna od mjera je bila i preformiranje 223. bbr. Doboj istok u bataljon, koji je pripojen 221. brigadi do njenog gašenja.

To je podrazumijevalo izvlačenje i demobilizaciju ljudstva, razoružanje jedinica i povrat naoružanja i drugih materijalnih sredstava i vojne opreme u skladišta–čime je bilo obuhvaćeno čak oko 10.000 ljudi.

Potpuno „gašenje“ brigade je završeno 3. 5. 1996. godine, kada sam po zapisniku br.01-06/1 predao dužnost, komandantu Komande za razvoj 221.brigade Džemalu Jukanu.

Nakon predaje dužnosti, izjasnio sam se za ostanak u vojnoj službi i nastavio angažovanje u Vojsci Federacije BiH i to u Komandi 2. korpusa u Tuzli – od 20. 5. 1996. godine. U januaru 2001. godine unaprijeđen sam u čin pukovnika, a 2006. godine u čin brigadira. Nastavio sam obrazovanje i magistrirao sam na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu 2005. godine, na temu „Demokratska kontrola Vojske Federacije i uloga javnih emitera“, pod mentorstvom prof. dr. Jelenke Vočkić-Avdagić.

Dakle, nakon gašenja entitetskih vojski, ostao sam u službi u Oružanim snagama BiH

Po završetku rata - na početku profesionalne vojne službe

i to na dužnosti komandanta Komande za logistiku Oružanih snaga i to u periodu od 2007. do kraja 2010. godine. Vrijeme službovanja u Oružanim snagama BiH proveo sam na dužnosti komandanta Komande za logistiku u kasarni koja je dobila ime „Vojvoda Radomir Putnik“ u Doboju – u istoj kasarni, (nekadašnje prostorije Okružnog štaba TO Doboj), u kojoj sam radio do aprila 1992. godine i u kojoj sam se izjasnio za ostanak u Teritorijalnoj odbrani Republike Bosne i Hercegovine.

Veći broj stariješina – Srba, starih poznanika iz perioda prije i u toku rata, takođe je ostalo u zajedničkim Oružanim snagama i neko vrijeme proveli su na službi u ovoj kasarni. Dobro smo sarađivali do završetka moje vojničke karijere, okončane odlaskom u penziju 31. 12. 2010. godine.

